

Uchwała Nr XXXVIII/188/2006
Rady Gminy Lipusz
z dnia 21 czerwca 2006

w sprawie przyjęcia Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Lipusz na lata 2006 i 2007 - 2013

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2001 r. Dz. U. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) Rada Gminy Lipusz uchwala
co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Lipusz na lata 2006 i 2007 – 2013 stanowiący załącznik Nr 1 do uchwały.

§ 2

Powierza się Wójtowi Gminy bieżącą realizację ustaleń zawartych w Planie, o którym mowa w § 1 poprzez umieszczenie przyjętych zadań w projektach budżetu Gminy Lipusz.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w sposób zwyczajowo przyjęty na terenie gminy.

Przewodniczący Rady Gminy

Franciszek Lipiński

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Lipusz

na lata 2006 i 2007 – 2013

Spis treści

I. Wstęp	3
II. Charakterystyka gminy Lipusz	4
1. Ogólna charakterystyka obszaru gminy	4
2. Infrastruktura techniczna gminy	25
3. Organizacja społeczności lokalnej	35
4. Gospodarka	43
5. Bezrobocie	46
6. Finanse gminy	47
7. Analiza SWOT	48
III. Zadania polegające na poprawie sytuacji gminy Lipusz	49
IV. Realizacja zadań i projektów	51
V. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy i województwa	53
VI. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego	54
VII. System wdrażania	56
VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej.	57

I. Wstęp

Plan rozwoju lokalnego Gminy Lipusz to zestaw działań, które mają być podjęte w określonym otoczeniu, terminie i zmierzających do długotrwałego i zrównoważonego rozwoju Gminy Lipusz.

Plan został przygotowany na rok 2006 i działania te są zapisane precyzyjniej niż zapisy działań realizowanych w okresie późniejszym.

Plan rozwoju lokalnego jest dokumentem uchwalanym przez Radę Gminy określającym najważniejsze działania mające na celu ciągły rozwój gminy oraz przewidywane efekty tych działań. Warunkiem powodzenia jest współpraca przy realizacji zamierzeń władz samorządowych, mieszkańców i środowiska przedsiębiorców. Środki publiczne są podstawowym narzędziem realizacji Planu Rozwoju Lokalnego, jednak ambitne zamierzenia przekraczające możliwości finansowe samorządu. W celu realizacji zamierzeń konieczne będzie stosowanie metod takich jak: pozyskiwanie pozabudżetowych środków /w tym z Unii Europejskiej/ na inwestycje, współpraca międzygminna oraz z władzami powiatowymi i regionalnymi.

Samorząd gminny wytycza i zatwierdza działania wykonalne technicznie, realne ekonomicznie i akceptowalne społecznie.

Plan Rozwoju Lokalnego określający problemy i wytyczający cele ma służyć wykorzystaniu szans gminy, jak również uświadomić jej mieszkańcom rolę poszczególnych instytucji w jego wdrażaniu. Jest również zbiorem oczekiwań mieszkańców pozostających do uwzględnienia przez władze gminy przy podejmowaniu decyzji.

Dokument został przygotowany przez zespół zadaniowy ds. opracowania planu rozwoju lokalnego powołany przez Wójta Gminy Lipusz zarządzeniem nr 32/2005 z dnia 11 października 2005r, został przygotowany w oparciu o informacje rad sołeckich o potrzebach inwestycyjnych sołectw.

II. CHARAKTERYSTYKA GMINY

1. Ogólna charakterystyka obszaru gminy.

1.1. Położenie.

Gmina Lipusz leży w środkowo-południowej części województwa pomorskiego i północno-zachodniej części powiatu kościerskiego. Gmina zajmuje obszar 10.920 [ha] i graniczy z następującymi jednostkami:

- od północy – z gminami Parchowo i Sulęczyńno,
- od wschodu – z gminą Kościerzyna,
- od południa – z gminą Dziemiany,
- od zachodu – z gminą Studzienice.

Struktura administracyjno-terytorialna gminy składa się z 42 jednostek osiedleńczych skupionych w 8 sołectwach. Gminę Lipusz zamieszkuje 3363 osób (stan na dzień 12.01.2005 r.).

Makroekonomiczne funkcje gminy ukierunkowane są na leśnictwo, rolnictwo i obsługę rolnictwa oraz na turystykę, rekreację, agroturystykę a także obsługę układu sieci drogowej i kolejowej

Według fizycznogeograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1980) gmina leży na terenie podprovincji Pojezierzy Południowobałtyckich i obejmuje dwa mezoregiony:

- Równinę Charzykowską (część zachodnia i centralna gminy),
- Bory Tucholskie (część wschodnia gminy).

Znaczny obszar gminy został włączony w 1994 roku do Lipuskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Gowidlińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Południowo-wschodni kraniec gminy Lipusz znajduje się w granicach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego (część terenów wsi Płocice z osadami Wyrówno i Szwedzki Ostrów). W granicach strefy ochrony bezpośredniej parku znajduje się teren wsi Płocice oraz fragment wsi Lipuska Huta z osadą Krugliniec

Położenie gminy Lipusz nad rzeką Wdą, wśród malowniczych jezior i lasów, morfologia terenu i inne walory środowiska geograficznego sprzyjają rozwojowi turystyki na tym terenie.

Użytki rolne stanowią 2.441 ha, co stanowi 22,35 % ogólnej powierzchni gminy, obejmują one głównie tereny wokół miejscowości Lipusz, Tuszkowy i Lipuska Huta. Znaczny udział lasów w powierzchni gminy sprawia, iż wiodącą funkcją jest tu gospodarka leśna, a mniejsze znaczenie ma rekreacja i produkcja rolna.

1.2. Charakterystyka środowiska abiotycznego

1.2.1. Zarys charakterystyki geomorfologicznej i geologicznej

Decydującą rolę w kształtowaniu rzeźby omawianego obszaru odegrała praca lądolodu skandynawskiego i jego wód roztopowych w okresie zlodowacenia plejstoceńskiego. Na obszarze gminy wydzielić można następujące formy geomorfologiczne decydujące o jego specyfice i charakterze:

- równiny sandrowe,
- wcięte w powierzchni sandrowe rynny subglacjalne,
- zagłębienia wytopiskowe po martwym lodzie,
- fragmenty wysoczyzny morenowej.

Generalnie obszar gminy obejmuje typową szerokoprzestrzenną równinę sandrową (tzw. "sandr Wdy"), zbudowaną z utworów piaszczysto-żwirowych fazy pomorskiej zlodowacenia północnopolskiego. Granulacja serii nawierconych pokładów piaszczystych waha się w szerokich granicach. Materiały wierceń wskazują na występowanie na terenie gminy piasków drobno, średnio, gruboziarnistych, pospółek i żwirów. Według różnych autorów (Churski 1961, Rolka 1997, Przewoźniak 1998) wyróżnić można od 4 do 9 poziomów sandrowych, które występują w postaci bądź to jednorodnej równiny, bądź niewielkich pasów terenu przylegających do rynien lub innych poziomów, albo w postaci nieregularnych płatów.

Formą terenu urozmaicającą krajobraz sandrowy są rynny subglacjalne, w większości wypełnione wodami jezior lub wykorzystywane przez ciek. Na obszarze gminy Lipusz największą rynną zajmuje jezioro Lubiszewskie na północy oraz jezioro Wieckie na zachodnim jej krańcu. Poza rynnami wyróżniającymi się formami terenu, głównie wzdłuż koryta Wdy i w nieckach zarastających jezior są zagłębienia związane z wytapianiem się brył martwego lodu. Zagłębienia te posiadają różne kształty i rozmiary, czasem wypełnione są kredą jeziorną, gytą wapienną, z reguły torfami.

Między jeziorem Lubiszewskim a miejscowością Szklana Huta występuje obszar wysoczyzny morenowej. Budowa geologiczna ciągu wzgórz morenowych, górujących nad powierzchnią sandrową jest bardzo zróżnicowana. Pokłady gliny zwałowej występują zarówno w stropie serii piaszczystej, jak również podścielają utwory piaszczyste. Budujące ten obszar utwory zaliczono do fazy poznańsko-dobrzyńskiej zlodowacenia północnopolskiego. Kulminacyjne wartości (rzędna terenu powyżej 200 m n.p.m.) osiągają wzniesienia morenowe w okolicach leśniczówki Płociczno (na południowy zachód od miejscowości Lipusz).

Makrostrukturalne użytkowanie przestrzeni obszaru opracowania przedstawia się następująco:

Grunty orne	1.732 ha	15,86 %
Sady	6 ha	0,06 %
Łąki	472 ha	4,32 %
Pastwiska	231 ha	2,12 %
Lasy i grunty leśne	7.413 ha	67,88 %
Pozostały grunty	1.066 ha	9,76 %

RAZEM: ..... 10.920 ha..... 100,00 %

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Pomorskiego, Gdańsk 2003.

1.2.2. Surowce mineralne

Stan bazy surowcowej gminy został określony w oparciu o informacje zawarte w "Inwentaryzacji złóż i wyrobisk kopalin stałych oraz składowisk odpadów na obszarze gminy Lipusz", opracowanej w roku 1995 przez Przedsiębiorstwo Geologiczne "Polgeol" w Warszawie, zakład w Gdańsku.

Na obszarze gminy nie zarejestrowano żadnego złoża kopalin stałych, natomiast wytypowano 3 obszary perspektywiczne złóż kruszywa naturalnego drobnego i 5 rejonów perspektywicznych występowania kredy jeziornej i gytii wapiennej. Największy obszar występowania kruszywa naturalnego drobnego o przypuszczalnych zasobach ok. 40 000 tys. m³ występuje na północ od Lipusza w rejonie jeziora Lubiszewskiego i Karpno. Znacznie mniejsze rejony wyznaczono na południe od Szklanej Huty o przypuszczalnych zasobach ok. 10 000 tys. m³ i na północ od wsi Krugliniec (8 000 tys. m³). Udokumentowanie i eksploatacja tych złóż może być problematyczna z uwagi na ich lokalizację na obszarach cennych przyrodniczo.

Z punktu widzenia gospodarczego największe znaczenie mają rejony perspektywiczne występowania kredy jeziornej o zasobach 120-250 tys. m³, chociaż ze względu na położenie i charakter dróg dojazdowych mogą okazać się stosunkowo mało opłacalne.

Na terenie gminy występują licznie miejsca nagromadzenia torfów o zróżnicowanej powierzchni i zasobach. Ich charakterystykę zawiera tabela nr 1.

Tab. 1 Potencjalna baza zasobowa torfów

Numer na mapie	Nazwa złoża	Numer dokumentacyjny	Powierzchnia [ha]	Zasoby w tys. m ³	
				Ogółem	Pozabilansowe
1	2	3	4	5	6
1.	Lipusz	18 A	17,0	196	133
2.	Lipusz	18 Ł	14,0	218	154
3.	Lipusz	18 U	11,0	191	110
4.	Lipusz	18 E	1,25	35	20
5.	Lipusz	18 D	1,5	17	8
6.	Lipusz	18 F	5,0	38	22
7.	Lipusz	18 G	9,5	153	52
8.	Lipusz	18 L	0,75	14	4
9.	Lipusz	18 J	15,0	150	95
10.	Lipusz	18 H	2,75	47	15
11.	Lipusz	18 J	0,75	2	2
12.	Lipusz	18 M	13,0	408	213
13.	Lipusz	18 T	0,75	7	7
14.	Lipusz	18 O	0,75	6	3
15.	Lipusz	18 N	1,75	33	11
16.	Lipusz	18 P	0,75	9	9
17.	Lipusz	18 S	1,75	19	19
18.	Lipusz	18 R	2,0	17	17
19.	Szklana Huta	15 J	4,0	87	22
20.	Szklana Huta	15 H	14,0	314	161
21.	Szklana Huta	15 B	3,25	172	73
22.	Szklana Huta	15 A	1,5	49	15

Źródło: Złóża torfu w woj. gdańskim, 1982, opr. zbior. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi, Oddział Pomorski w Gdańsku.

1.2.3. Warunki hydrograficzne

Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym prawie cały obszar gminy Lipusz położony jest w zlewni rzeki Wdy, jedynie niewielki południowo-zachodni fragment należy do zlewni Brdy.

Największy ciek to kilkukilometrowy odcinek rzeki Wdy oraz krótszy ciek tzw. kanał Wdy łączący jezioro Wieckie z jez. Lubiszewskim. Meandrująca we wschodniej i północnej części gminy rzeka Wda rozcięła erozyjnie równinę sandrową i płynie tworząc liczne zakola. Rzeka Wda wpływa do gminy w okolicach miejscowości Borowiec, następnie przepływa przez jez. Lubiszewskie, płynąc w kierunku południowym. Na północ od miejscowości Lipusz przyjmuje ciek łączący jezioro Karpno z kilkoma mniejszymi jeziorami (m. in. Małe i Duże Skrzyńki) i aż do kompleksu jezior Wyrównno-Osty-Bielawy płynie w kierunku południowo-wschodnim.

Część południowo-zachodnia gminy przedstawia wyraźnie zaznaczoną niejednorodność organizacji i wykształcenia elementów sieci wodnej. Główną cechą układu hydrograficznego tej części gminy jest obecność odcinków źródłiskowych kilku cieków. W zlewni Brdy wyróżnia się ciek płynący na zachód w wyraźnie wykształconej rynnie przez jeziora Małe i Wielkie Sarnowicze.

Sprzyjające warunki geomorfologiczne i geologiczne spowodowały powstanie licznych powierzchniowych zbiorników wodnych, z których największe to: jezioro Wieckie, Lubiszewskie, Wyrównno, Karpno i Ostronko.

Cechą charakterystyczną powierzchniowego układu sieci hydrograficznej jest duża liczba zagłębień bezodpływowych, w części wypełnionych wodą oraz znaczna ilość mokradeł i bagien, zwłaszcza w centralnej części gminy.

• *Stan czystości wód powierzchniowych*

Niniejszy rozdział został opracowany w oparciu o dane Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska w Gdańsku.

Badania rzeki Wdy i jej dopływów prowadzono w 10 punktach pomiarowo-kontrolnych od stycznia 1991 do marca 1993 roku. Programem badań objęto 39 wskaźników z grupy analiz fizyko-chemicznych, bakteriologicznych i hydrobiologicznych oraz pomiary natężenia przepływu wody. Na obszarze gminy Lipusz interesującymi będą wyniki pomiarów jakości wody rzeki Wdy w miejscowości Lipusz na 176,4 kilometrze biegu rzeki. W punkcie tym jakość wody odpowiadała w roku 1991 III klasie czystości, a w latach 1992-1993 wykraczała poza dopuszczalne normy. W pierwszym roku badań o III klasie zdecydowała klasyfikacja bakteriologiczna (miano coli), w następnych latach ilość fosforu ogólnego determinowała wartości pozaklasowe.

Po przeprowadzeniu badań na wszystkich punktach kontrolnych stwierdzono, że:

- Wda na całym badanym odcinku nie spełniała wymogów II klasy czystości. Jakość wody odpowiadała III klasie lub wykraczała poza dopuszczalne normy,
- jakość wody na poszczególnych odcinkach determinowały głównie: miano coli na całym dolnym odcinku rzeki, fosforany, fosfor ogólny, ekstrakt eterowy i rtęć. Biologicznie jakość wody odpowiadała II klasie na całym badanym odcinku z powodu saprobowości sestonu.

Porównując wyniki dwóch okresów badawczych na przełomie dekady 1984 i 1991/1993 należy stwierdzić, że stan czystości wód prowadzonych przez Wdę uległ znacznemu

pogorszeniu, zarówno pod względem kryteriów fizyko-chemicznych, jak i bakteriologicznych. W miejscowości Lipusz wody rzeki Wdy w 1984 r. wykazywały I klasę pod względem kryteriów fizyko-chemicznych i III klasę wg kryterium bakteriologicznego.

Jezióra na obszarze gminy Lipusz są zagrożone spływem zanieczyszczeń z terenów zainwestowania rekreacyjnego i gospodarstw. Obecny stan zanieczyszczenia wód tych jezior warunkują głównie:

- brak prawidłowej gospodarki ściekowej w większości wsi i gospodarstw na terenie gminy, co przejawia się w szczególności brakiem zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnych;
- początek intensywnego rozwoju indywidualnego rekreacyjnego zainwestowania nie zapewniający pełnego bezpieczeństwa sanitarnego jezior;
- powszechność stosowania przyobiektowych bezodpływowych zbiorników gromadzenia ścieków (tzw. szamb) i brak stałej kontroli szczelności tych zbiorników.

Poniższa tabela przedstawia jeziora przepływowe przynależne do zlewni rzeki Wdy zlokalizowane na terenie Gminy Lipusz

Tab. 2 Dane morfometryczne wybranych jezior w Gminie Lipusz

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia zwierciadła wody [ha]	Wysokość [m n.p.m.]	Objętość [tys. m ³]	Głębokość średnia [m]	Głębokość max [m]
1	Wyrówny (Osty, Bielawy) fragment	139,8	137,7	2226,1	1,6	5,6
2	Wieckie	91,5	155,7	4458,3	4,9	10,2
3	Lubiszewskie	78,0	152,8	3966,0	5,0	8,6
4	Karpno	37,8	151,2	4070,6	10,8	23,2
5	Fiszewo	37,2	154,0	340,8	0,9	2,1
6	Ostronko	31,0	155,9	-	-	-
7	Skrzynki Duże	13,5	-	-	-	-
8	Wielkie Płocice	5,7	-	-	-	-
9	Księżę	5,5	-	-	-	-
10	Skrzynki Małe	4,4	-	-	-	-
11	Trawiki	3,0	-	-	-	-
12	Przymusińskie	2,1	-	-	-	-
13	Konitop	1,9	-	-	-	-
14	Małe Płocice	1,6	-	-	-	-

Źródło: *Choiński A. Katalog jezior Polski. Część pierwsza: Pojezierze Pomorskie.*

Wyd. Naukowe WAM

Wody podziemne

Z uwagi na głębokość występowania wody podziemne dzielimy na:

- wody gruntowe – występują najpłycej i oddalone są od powierzchni ziemi przepuszczalną warstwą ponad zwierciadłem wody (strefa areacji). Są one intensywnie zasilane opadami atmosferycznymi
- wody wgłębne – wody, których związek z powierzchnią ziemi jest ograniczony, co powoduje zmniejszenie intensywności ich zasilania. Wody te wykazują zwiększenie odporności na zanieczyszczenia
- wody głębinowe – wody całkowicie izolowane od powierzchni ziemi kilkoma warstwami nieprzepuszczalnymi.

Na obszarze gminy Lipusz wyróżnia się dwa poziomy wodonośne w obrębie utworów czwartorzędowych:

- poziom górnoczwartorzędowy, obejmujący warstwy zawadnione zlodowacenia północnopolskiego,
- poziom dolnoczwartorzędowy, obejmujący utwory wodonośne zlodowacenia środkowopolskiego i lokalnie południowopolskiego.

Poziom górnoczwartorzędowy wysepuje na głębokości od kilku do 50 m ppt i osiąga miąższość od kilku do 76 m. Współczynniki filtracji wynoszą od 0,324 do 1,8 m/h, wydatki jednostkowe studzien od 1 do 26.4 m³/h. Poziom górny jest drenowany przez Wierzycę, Wdę i Wietcisę. Poziom dolnoczwartorzędowy charakteryzuje się zróżnicowaną głębokością występowania od 50 do 120 m i miąższością od kilku do 60 m. Współczynniki filtracji wahają się od 0,09 do 6,48 m/h, a wydatki jednostkowe studzien od 0,5 do 8,9 m³/h. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne pojedynczych studzien na obszarze górnej Wdy wynoszą 13. 539 m³/h a wielkość eksploatacji z obu poziomów wodonośnych 2. 078 m³/h z czego na poziom górny przypada 60 %. Przewiduje się objęcie strefą ochronną Główny Zbiornik Wód Podziemnych 111 północnego obszaru gminy.

1.2.4. Warunki klimatyczne

Według klasyfikacji K. Kwiecień i S. Taranowskiej gmina Lipusz należy do szczytowej części krainy Pojezierza Pomorskiego, dla której charakterystyczne jest występowanie najniższych minimalnych temperatur powietrza, największej ilości dni przymrozkowych i mroźnych oraz największej ilości opadów.

Warunki makro i mezoklimatyczne można określić z niewielkim błędem na podstawie materiałów archiwalnych ze stacji klimatycznej w Kościerzynie. Najniższa średnia temperatura przypada na luty (-3,5⁰ C), najwyższa jest w lipcu (16,1⁰ C), średnia roczna wynosi 6,5⁰ C. Rozkład przestrzenny średniej rocznej temperatury powietrza wskazuje na wyraźną odrębność tej części Pojezierza Pomorskiego na tle sąsiednich regionów.

Wpływ czynników makroskalowych powoduje, że czas trwania zimy w rejonie omawianej stacji klimatycznej dochodzi do 100 dni. Zima jest długa, niezbyt surowa ze średniej wysokości opadami atmosferycznymi i dość długo zalegającą pokrywą śnieżną (73 dni).

Pod względem częstotliwości kierunków wiatrów dominują wiatry zachodnie przed północno-zachodnimi i północnymi. W okresie zimy najczęstszymi są stosunkowo ciepłe wiatry zachodnie, przynoszące często odwilż oraz zmienną pogodę.

Suma opadów wynosi około 632 mm, maksimum opadowe przypada na lipiec i wynosi 100 mm.

Zróżnicowane środowisko geograficzne gminy Lipusz determinuje zmienność przestrzenną warunków topoklimatycznych. Najbardziej niekorzystne warunki występują w obniżeniach terenowych z płytko zalegającą wodą gruntową oraz na zboczach o ekspozycji północnej, przy nachyleniu powierzchni terenu ponad 5 %.

Najkorzystniejsze warunki występują w obrębie wysoczyzny i sandru oraz na terenach leśnych o suchym podłożu.

1.2.5. Warunki glebowe

Na nieleśnym obszarze gminy Lipusz dominują gleby brunatne wylugowane i brunatne kwaśne wytworzone z piasków i żwirów oraz gleby bielicoziemne. Ich przydatność rolnicza zależy od składu mechanicznego i budowy profili glebowych.

Analizując mapę glebowo-rolniczą dla obszaru gminy Lipusz należy stwierdzić, iż gmina jest terenem o słabych glebach. Największy udział posiadają gleby kompleksu 7 (żytni bardzo słaby) i kompleksu 6 (żytni słaby). Gleby te wskazane są do zmiany użytkowania na nierolnicze, ze względu na bardzo małą wartość agroekologiczną i wynikającą z tego niewielką ekonomiczną opłacalność upraw. Płaty gleb charakteryzujących się 7 kompleksem przydatności rolniczej gleb, występują przeważnie w sąsiedztwie kompleksów leśnych, bardzo często stanowią polany śródleśne.

Wśród użytków zielonych występujących głównie w dnach rynien subglacialnych, częściowo wykorzystywanych przez cieki i jeziora, zdecydowanie przeważa kompleks 3 z (w części zachodniej i północnej gminy) oraz 2 z w okolicach Lipusza. Użytki zielone kompleksów 2 z i 3 z wykształcone są prawie w całości z utworów organogenicznych i w związku z tym powinny być chronione przed zmianą użytkowania na nierolnicze. Chronić także należy gleby organogeniczne zalesione.

Na powierzchniach zajętych przez kompleksy leśne dominującym typem są gleby bielicoziemne, wytworzone w większości z piasków sandrowych, głównie luźnych i słabogliniastych. Przestrzennie przeważają gleby rdzawe bielicowane, znaczny jest też udział gleb rdzawych właściwych. W wielu przypadkach w profilach glebowych widoczne są poziomy płużne, co jednoznacznie świadczy o rolniczym użytkowaniu siedlisk leśnych (dane z materiałów glebowo-siedliskowych Nadleśnictwa Lipusz – BUL i GL o/Gdynia).

Niewielkie obszary zajęte przez gleby brunatne koncentrują się w morenowej części gminy. Występują one na siedliskach lasów liściastych, głównie kwaśnych buczyn. Równie niewielki areał zajmują gleby organogeniczne. Przeważnie są to gleby torfowe torfowisk przejściowych, z reguły silnie osuszone, o zaawansowanych procesach murszenia wierzchnich poziomów złóż torfowych.

1.3. Charakterystyka środowiska biotycznego

1.3.1. Charakterystyka zbiorowisk roślinnych /oprac. W. Mieńko, D. Siemion/

Bory i brzeziny bagienne (*Vaccinio uliginosi-Pinetum Betuletum pubescentis*)

Zbiorowiska tej grupy dość rzadko występują na obszarze omawianej gminy. Zajmują one pierwotnie bezodpływowe niecki i zagłębienia terenu, wypełnione pokładami torfów wysokich i przejściowych, a najczęściej murszów torfowych. Fragmenty borów bagiennych notowane też były na obrzeżach zbiorników dystroficznych, np. w wypłyconej zatoce Jez. Płocice.

Na terenie gminy Lipusz częstszym zbiorowiskiem są bory bagienne. Brzeziny kartowano jedynie w postaci małych płatów na SW od Borowa czy nad Jez. Przymusińskim. Wydaje się też, że są one w większości silnie przekształconymi stadiami degeneracyjnymi borów, które wykształciły się na mało miąższych, obecnie zmurszałych złożach torfowych. Inną postacią degeneracyjną borów są układy nie mieszczące się w przyjętym systemie klasyfikacji zbiorowisk roślinnych (Matuszkiewicz W. 1982), określane na mapie roślinności rzeczywistej sygnaturami "Brz i So potorf". Obecne są one głównie na wyeksploatowanych torfowiskach, np. na S od Bartkowej Stajni czy na E od Lipusza i składają się z dołów potorfowych i presuszonych grobli między nimi.

Drzewostan borów bagiennych buduje sosna z niewielką domieszką brzozy brodawkowatej i omszonej. Warstwa podszytów jest słabo wykształcona. W skład bujnego fizjonomicznie runa wchodzi jedynie kilka gatunków borowych i torfowiskowych. Częstym jego składnikiem jest bagno zwyczajne *Ledum palustre*, licznie występuje też borówka bagienna *Vaccinium uliginosum*. Towarzyszą im z reguły borówka czernica *Vaccinium myrtillus* i brusznica *Vaccinium vitis-idaea* oraz szereg elementów torfowisk, np. modrzewnica pospolita *Andromeda polifolia*, żurawina *Vaccinium oxycoccos*, wełnianka pochowa *Eriophorum vaginatum*. Warstwa przyziemna budowana jest przez mchy borowe i torfowce.

Stan zachowania borów bagiennych jest dość zróżnicowany. Obok ww. układów stanowiących postacie degeneracyjne tego zbiorowiska, kartowano także płaty zbliżone do opisywanych w literaturze (np. Matuszkiewicz W. 1982, Matuszkiewicz W., Matuszkiewicz J. 1973, 1996) fitocenozy modelowych. Stosunkowo najmniej zniekształcone są powierzchnie na SW od Borowca i na S od Bartkowej Stajni. W obu przypadkach prowadzona była tu kiedyś eksploatacja torfu, ale obecnie zbiorowisko znajduje się w fazie regeneracji. Płaty na SW od Borowca wyróżniają się ponadto drzewostanem w wieku ok. 120 lat, niestety częściowo już usuniętym rębiami kulisowymi.

Bory świeże (*Leucobryo-Pinetum*)

Zbiorowisko to jest dominującym elementem pokrywy roślinnej gminy Lipusz na obszarach położonych na równinach sandrowych. Wykształciło się ono na glebach rdzawych bielcowanych, rzadziej bielcowych właściwych, z mało miąższymi poziomem słabo rozłożonej, kwaśnej próchnicy. Większość płątów borów świeżych nosi ślady użytkowania rolniczego ich siedliska.

Niemal jedynym składnikiem drzewostanu jest tu sosna. Brzozy występują najczęściej na obrzeżach lasu, miejscami pewną rolę odgrywa też nasadzony, obcy siedliskowo i geograficznie świerk. Warstwa podszytu budowana przez odnowienie sosny, obecna jest tylko w najlepiej zachowanych fitocenozach. Runo ma najczęściej charakter krzewinkowy lub trawiasty. Jego najważniejszymi składnikami są borówka czernica i borówka brusznica. W szeregu płątów poważną rolę odgrywa śmiełek pogięty *Avenella flexuosa*, a w miejscach prześwietlonych też wrzos *Calluna vulgaris*. Silnie rozwinięta jest warstwa przyziemna, tworzona przez mchy borowe, np. rokieta *Pleurozium schreberi*, widłozęby *Dicranum rugosum* i *D. scoparium* i gajnik *Hylocomium splendens*.

Mimo znacznej powierzchni zajmowanej w gminie przez bory świeże, tylko niewielkie ich fragmenty są lepiej zachowane. Szczególnie wyróżniają się tu fitocenozy zlokalizowane na W od Gostomka, w oddz. 20 Nadleśnictwa i Obrębu Lipusz, o drzewostanie przekraczającym 100 lat i niemal modelowej strukturze florystycznej i warstwowej. Nieznacznie zmienione są też płaty nad Jez. Sumino (oddz. 7, 8, i 13). Na większości areału omawiane zbiorowisko cechuje się natomiast dość młodymi drzewostanami, częste są też powierzchnie zagospodarowane zrębami zupełnymi i zalesione zaledwie przed kilku laty. Ogromna większość płątów nosi ślady dawnego użytkowania rolniczego widoczne zarówno w glebie (np. poziomy płużne), jak i w drzewostanie i runie. Miejscami w drzewostanie znaczną rolę odgrywa wyżej wspomniany świerk, trafia się także sosna Banka. W fatalnym stanie są szczególnie lasy prywatne, których znaczne powierzchnie notowano w okolicach Gostomka, Botowca, Lipusza, Tuszkowów, Śluzu i Szklanej Huty. Obok ww. dawnego użytkowania rolniczego siedliska, podstawowym czynnikiem zniekształcającym fitocenozy jest sposób gospodarowania wielkopowierzchniowymi rębiami zupełnymi i kulisowymi.

Bory mieszane i kwaśne dąbrowy (*Quercus robur* - *pinetum*, *Fagus* - *Quercetum*)

Płaty borów mieszanych i ubogich lasów dębowych są istotnym składnikiem leśnych części omawianej gminy. Zajmują one partie sandrów położone w pobliżu moreny (bory mieszane) i łagodne stoki wzgórz morenowych w sąsiedztwie sandru (kwaśne dąbrowy). Bory mieszane były ponadto często notowane w systemie wąwozów w okolicach Jez. Lubiszewskiego oraz na skarpach większości jezior, np. nad Jez. Karpno, Jez. Wieckim, Jez. Sumino, Jez. Borowym. Oba omawiane zbiorowiska mają zbliżoną strukturę florystyczną. Ich drzewostan buduje sosna, miejscami znaczny jest udział świerka, rzadziej dębów, wyjątkowo buka. Dość silnie rozwinięta jest warstwa podszytów tworzona przez jarzębinę i kruszynę. Runo ma charakter acidofilny, w jego skład wchodzi głównie pospolite gatunki tzw. "roślin ogólnoleśnych", np. śmiełek pogięty, trzcinnik leśny *Calamagrostis arundinacea*, kosmatka owłosiona *Luzula pilosa*, siódmaczek leśny *Trientalis europaea*, orlica *Pteridium aquilinum* i inne. Ważną, często dominującą rolę w płatach odgrywa borówka czernica. Warstwa przyziemna z reguły jest dobrze rozwinięta, budowana przez mchy borowe.

Podobieństwo struktury florystycznej i warstwowej borów mieszanych i kwaśnych dąbrów w niektórych przypadkach jest tak daleko posunięte, że przestrzennie ich rozgraniczenie na podstawie kryteriów florystycznych napotyka poważne trudności merytoryczne. Przyczyną tego faktu jest przede wszystkim silny stopień zniekształcenia ich fitocenozy. Należą one do najsilniej zmienionych układów ekologicznych w skali kraju (Matuszkiewicz J. 1986). Także w regionie gdańskim stan ich zachowania jest z reguły zły (por. np. Herbich 1982, Mieńko, Markowski, Buliński 1996 mnsr, Mieńko i inn. 1998 mnsr). Powszechna protekcja sosny na siedliskach borów mieszanych i dąbrów doprowadziła do silnego zborowienia ich płatów, a udział drzew liściastych w efekcie ich selektywnego wyřębu został poważnie zmniejszony. W wielu fitocenozach dębów występuje jedynie w niższych warstwach drzewostanu lub warstwie podszytów, często też brak go w ogóle. Identyczna sytuacja dotyczy też buka, spotykanego najczęściej w odnowieniach. Zmiany związane z gospodarką leśną zostały tu ponadto nałożone na okresowe użytkowanie rolnicze siedlisk dąbrów i borów mieszanych.

Relatywnie najlepiej zachowane fitocenozy *Quercus-Pinetum* kartowano na skarpach nad Jez. Sumino. Cechują się one znacznym, miejscami przekraczającym 60 %, udziałem dębów w drzewostanie. W omawianej gminie nie stwierdzono natomiast lepiej zachowanych płatów *Fagus-Quercetum*, choć niektóre powierzchnie zajęte przez to zbiorowisko, np. na "wyspie" morenowej między Borowcem a Lipuszem, mają drzewostan w wieku ok. 120 lat.

Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagetum*)

Ubogie, acidofilne lasy bukowe występują w morenowej części gminy Lipusz. Stanowią one tu jedno z dominujących zbiorowisk roślinnych. Wykształcone są na glebach rdzawych bielcowanych wytworzonych z piasków lodowcowych lub na glebach brunatnych kwaśnych i bielcowanych powstałych z glin zwałowych.

Drzewostan omawianego zbiorowiska tworzy buk, częsta jest domieszka sosny, czasem też świerka, modrzewia i dębów. Wszystkie gatunki domieszkowe mają antropogeniczny indygenat. Warstwa podszytów jest słabo rozwinięta, złożona najczęściej z odnowień bukowych. Runo budują gatunki acidofilne. W jego skład wchodzi najczęściej śmiełek pogięty, trzcinnik leśny, borówka czernica, siódmaczek leśny, kosmatka owłosiona, szczawik zajęczy *Oxalis acetosella* i inne. Warstwa przyziemna jest słabo wykształcona. Obok płatów z runem budowanym przez ww. acidofity notowano też powierzchnie buczyn niemal pozbawione roślin zielnych. Dno lasu jest tu zasłane nie rozłożoną ściółką bukową

gromadzącą się szczególnie w lokalnych zagłębieniach terenu, a wewnątrz lasu jest silnie zacienione. Zespół tych czynników niemal uniemożliwia rozwój runa.

Stan zachowania fitocenozy kwaśnych buczyn w gminie Lipusz jest silnie zróżnicowany. Obok płatów zbliżonych do opisywanych w literaturze (Matuszkiewicz W., Matuszkiewicz A. 1973, Matuszkiewicz W., Matuszkiewicz J. 1996), kartowano też powierzchniowo znacznie zmienione, obsadzone drzewami iglastymi, często w niskich klasach wiekowych. Relatywnie najlepiej zachowane płaty *Luzulo-Fagetum* występują między Lipuszem a Borowcem, na południowej skarpie rynnny Jez. Trawickiego oraz na E od Szklanej Huty. Niektóre z nich wyróżniają się drzewostanem w wieku ponad 100 lat i strukturą florystyczną i warstwową nieznacznie tylko odbiegającą od układów modelowych.

Fragmenty żyznych lasów dębowo-grabowych łęgów olszowych (*Stellario- Carpinetum*)

Zbiorowiska tej grupy bardzo rzadko występują na obszarze gminy Lipusz. Głównym ich centrum rozmieszczenia są brzozy Wdy, np. w okolicach leśnictwa Płocice, czy między Lipuszem a Papiernią. Lasy dębowo-grabowe (grądy) kartowane były ponadto na skarpach nad. Jez. Borowym i na NW brzegu Jez. Małe Sarnowicze

Oba zbiorowiska wykazują silne związki dynamiczno-florystyczne. Wynika to z procesów sukcesji ekologicznej prowadzącej od łęgów ku grądom, a uwarunkowane jest głównie trofią siedliska. Na dnach dolin rzecznych, wzdłuż koryta cieków wodnych rozmieszczone są płaty łęgów. W miarę "wcinania" się rzeki w podłoże zmniejsza się wilgotność siedliska i w miejsce gatunków roślin wymagających wysokiego poziomu wód gruntowych wchodzi gatunki o mniejszych potrzebach wilgotnościowych. Łęg z czasem przekształca się w wilgotną, zasobną w składniki pokarmowe (biogeny) postać lasu dębowo-grabowego, tzw. grąd niski.

Niewielkie płaty łęgów notowane w gminie mają drzewostan budowany przez olszę czarną, silnie rozwinięty podszyt tworzony głównie przez leszczynę i bujne runo, w którym zasadniczą rolę odgrywa pokrzywa zwyczajna *Urtica dioica*. Grądy, występujące z reguły na skarpach Wdy, wyróżnia wielogatunkowy drzewostan, zdominowany jednak przez nasadzaną tu sosnę. W jego skład wchodzi kłony, dęby, grab, a sporadycznie również buk. Warstwa podszytów jest bujna, budowana przez leszczynę, trzmielinę i kilka innych gatunków krzewów. Runo wykazuje wielokrotnie silne zborowienie, ale obecne są tu niektóre gatunki umożliwiające diagnozę zbiorowiska, np. gwiazdnica wielkokwiatowa *Stellaria holostea*, czy gajowiec żółty *Lamium galeobdolon*.

Stan zachowania grądów i łęgów jest zły. Oba zbiorowiska wykazują znaczne przekształcenia struktury florystycznej i odbiegają od opisów literaturowych (np. Matuszkiewicz J., 1976). Jak wspomniano powyżej odgrywają one obecnie nieznacznie rolę przestrzenną w gminie, choć w przeszłości mogły być nieco bardziej rozpowszechnione.

Olsy i zarośla wierzbowe (*Ribo nigri-Alnetum*, *Sphagno squarrosi- Alnetum* i *Salicetum pentandro-cinereae*)

Grupa zbiorowisk olsowych, w niektórych częściach gminy odgrywa znaczną rolę przestrzenną, jednak w skali całej omawianej jednostki nie zajmuje zbyt dużych powierzchni. Głównym obszarem występowania olsów są tzw. Łąki Rokicińskie – rozległy teren torfowiskowy położony na pograniczu woj. gdańskiego i słupskiego, nad Wdą, między Jez. Wieckim a Jez. Fiszewo. Olsy są tu reprezentowane głównie przez płaty *Ribo nigri-Alnetum* (olsu porzeczkowego). Ponadto dość duże fitocenozy zbiorowisk olsowych kartowano w okolicach jez. Schodno we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym i w pobliżu, na SE od

Szwedzkiego Ostrowia, a także na SW od Borowca. Tu jednak występują głównie płaty olsu torfowcowego *Sphagno-Alnetum*. Jego inicjalne postacie w kompleksie z szuwarem *Thelypteridi-Phragmitetum* były też notowane w rynnie jezior Trawickich, na S od Szklanej Huty. Zróżnicowanie zbiorowisk olsowych w gminie Lipusz odpowiada w zasadzie opisom literaturowym (por. Solińska-Górnicka 1987). Drzewostan olsu porzeczkowego budowany jest przez olszę czarną, w bujnym podszyciu występują głównie porzeczki – czarna i czerwona, oraz kruszyna. Runo ma charakter mezotroficzny, z dużym udziałem pokrzywy, turzyc i szeregu gatunków roślin bagiennych, np. kosaćca żółtego *Iris pseudacorus*, przytulii błotnej *Galium palustre*, wiązówki błotnej *Filipendula ulmaria* i innych. Dość silnie zaznaczona jest kompleksowa, kępkowo-dolinkowa struktura zbiorowiska, a na kępach trafiają się gatunki związane z łąkami.

W drzewostanie olsu torfowcowego, obok olszy, istotną rolę odgrywają też brzoza omszona i sosna. Warstwa podszytu jest słabiej wykształcona niż w poprzednim zbiorowisku, a złożona głównie z kruszyny i wierzby szarej. Na kępach wokół podstawy pni olsz i brzoz dominują gatunki acidofilne, np. borówka czernica, szczawik zajęczy, konwalijka dwulistna *Majanthemum bifolium*, w dolinkach mniejszy jest udział turzyc i składników mokrych łąk. Silnie natomiast rozwinięta jest warstwa przyziemna złożona z torfowców i mchów borowych.

Stan zachowania omawianych zbiorowisk jest zróżnicowany. Nieco mniej zniekształcone są fitocenozy olsów porzeczkowych, choć miejscami widoczny jest proces tzw. łągowienia olsu, polegający na uruchomieniu pierwotnie stagnujących wód gruntowych i upodobnieniu się płatów omawianego zbiorowiska do łąk. Dość często też drzewostan olszowy pochodzi z odrośli, co jest efektem selektywnego wycięcia drzew. Silniej zniekształcone są płaty olsów torfowcowych, w których z reguły prowadzono odwodnienie. Najlepiej zachowane, niewielkie fitocenozy *Sphagno-Alnetum* występują w gminie w śródleśnych zagłębieniach terenu na SW od Borowca, na pograniczu moreny i sandru. Płaty *Ribo-Alnetum* relatywnie nieznacznie zmienione kartowano natomiast na E od Rzepisk i na SE brzegu Jez. Wieckiego.

Dynamicznie związane z olsami są nieliczne występujące w gminie powierzchnie zajęte przez zarośla wierzbowe *Salicetum pentandro-cinereae*. Rozmieszczone są one nad śródpolnymi oczkami wodnymi, na obrzeżach olsów, a także na wyeksploatowanych potorfciach. Budują je dwa gatunki wierzby – szara i pięciopęcikowa, a w runie występują nieliczne rośliny łąkowe, szuwarowe i błotne.

Omawiana grupa zbiorowisk roślinnych obejmuje także połakowe nasadzenia i samosiewy drzew liściastych, głównie olszy, brzozy i osiki. Występują one na Łąkach Rokicińskich na NW od miejscowości Jasna Gwiazda. W miejscach, gdzie zaniechano wypasu, notowano młode, silnie zwarte samosiewy ww. drzew, a także powierzchnie obsadzone olszą. Kierunek rozwoju tych układów jest trudny do przewidzenia, można jednak, jak się wydaje, przypuszczać, że, z czasem, wykształcą się tu zbiorowiska roślinne nawiązujące do olsów.

Szuwary właściwe i turzycowe (*Phragmitetea*)

Zbiorowiska szuwarowe są dość pospolitym elementem szaty roślinnej gminy Lipusz. Wykształcają się one nad jeziorami i oczkami wodnymi, w zabagnionych dolinach rzecznych i obniżeniach terenu. Ich występowanie uzależnione jest od stałego, bardzo dobrego uwodnienia podłoża. Inne czynniki ekologiczne, jak trofia i rodzaj podłoża, długość okresu zalewania, ruchliwość i skład jakościowy wód, itp., decydują o rodzaju i strukturze zbiorowisk szuwarowych.

Fitocenozy szuwarowe są na ogół małopowierzchniowe. Zwykle tworzą różnej szerokości pasy wokół brzegów zbiorników wodnych, pomiędzy strefą roślin wodnych a

fitocenozy lądowymi, najczęściej łąkowymi lub leśnymi. Często stanowią też element mozaiki przestrzennej razem ze zbiorowiskami łąkowymi, torfowiskowymi i zaroślowymi, w której zajmują miejsca zabagnione. Zbiorowiska szuwarowe w dobrze wykształconych i zachowanych fitocenozach na ogół wykazują strefowość przestrzenną.

Łąki i pastwiska wilgotne i świeże (*Molinio-Arrhenatheretea*)

Zbiorowiska omawianej grupy są jednymi z najbardziej pospolitych układów nieleśnych. Występują na obszarze całej gminy, jednak największe powierzchnie zajmują w dolinach rzeki Wdy i jej dopływów oraz nad jeziorami: Wyrównu, Osty, Ostronko. Dostatecznie duże płaty łąk kartowano niekiedy w pobliżu wsi, np. "Rokitki" na NW od wsi Tuszkowy i na NE od Szklanej Huty. Małe kilkuhektarowe powierzchnie częste są szczególnie w pobliżu wsi. W obrębie większych kompleksów leśnych łąki zajmują zwykle niewielkie enklawy w pobliżu osad lub pojedynczych gospodarstw.

Zbiorowiska łąkowe wykształcają się w siedliskach bardzo zróżnicowanych, zarówno pod względem trofii, jak i wilgotności: od żyznych i wilgotnych lub podmokłych torfów niskich po ubogie i świeże gleby mineralne.

Różnorodności siedlisk odpowiada zróżnicowanie zbiorowisk łąkowych. Fitocenozy kartowane na obszarze gminy Lipusz reprezentują zarówno przynajmniej okresowo wilgotne, mezo- i eutroficzne łąki kośne (*Molinietalia*), jak i różnie użytkowane łąki i pastwiska gleb uboższych i mniej uwodnionych (*Arrhenatheretalia*).

Najbardziej pospolitym zbiorowiskiem z *Molinietalia* jest zespół łąki ostrożeńiowordestowej *Cirsio-polygonetum*. Fitocenozy najlepiej zachowane wyróżniają się znacznym bogactwem florystycznym, a wśród wielu barwnie kwitnących bylin występują gatunki charakterystyczne dla zespołu: ostrożeń warzywny *Cirsium oleraceum* i rdest wężownik *Polygonum bistorta*. Fitocenozy takie stwierdzono m. in. nad rzeką Wdą i na N od Jez. Osty. Znacznie rzadziej notowano inne zbiorowiska z *Molinietalia*. Nad Wdą, np. koło Jez. Osty wykształciły się fragmenty ziołorośli (*Filipendulo-Petasition*), nieco częściej występuje zespół budowany przez sitowie leśne *Scirpetum sylvatici*. Zajmuje on zwykle bardzo małe powierzchnie w miejscach silnie zabagnionych lub na wysiękach wodnych.

Spośród zbiorowisk rozwijających się na glebach mineralnych i świeżych (*Arrhenatheretalia*) najbardziej pospolite są pastwiska (*Cynosurion*). Rzadko zajmują one większe powierzchnie, zwykle tworzą kilkuhektarowe płaty zlokalizowane w pobliżu wsi lub pojedynczych gospodarstw, często na zboczach dolin lub wzgórz. Zbiorowiska te budują głównie trawy i niskie byliny odporne na zgryzanie i deptanie.

Pomimo znacznego rozpowszechnienia zbiorowisk omawianej grupy dobrze wykształcone i zachowane fitocenozy występują bardzo rzadko. Przyczyną ich zniekształceń często jest zmiana sposobu użytkowania. Łąki jako układy półnaturalne, do pełnego rozwoju wymagają ekstensywnego gospodarowania polegającego głównie na kilkakrotnym koszeniu i zapewnieniu optymalnych stosunków wodnych.

W przypadku zaprzestania koszenia, łąki zarastane są przez szuwar (na siedliskach silnie uwodnionych) lub różnorodne zbiorowiska zaroślowe i leśne.

Wszelkie zabiegi zmieniające poziom wód, zbyt intensywne użytkowanie, a zwłaszcza wypas, przeorywanie, podsiewanie traw, powodują znaczne zubożenie florystyczne, zanikanie najcenniejszych taksonów, a czasami ekspansję gatunków niepożądanych. Zbyt intensywnie wypasane łąki wilgotne często zdominowane są przez trudny do wyeliminowania sit rozpięchły *Juncus effusus*. Na zmurszałych torfach rozwija się niekiedy zbiorowisko budowane głównie przez śmiełek darniowy *Deschampsia caespitosa*, gatunek o znikomych wartościach przyrodniczych i gospodarczych.

1.4. Ocena walorów przyrodniczych. Formy ochrony przyrody

System ochrony przyrody

Mimo znacznego zróżnicowania elementów środowiska przyrodniczego obszar opracowania prezentuje wysoki standard środowiska. Wynika to m.in. z kilku czynników:

- obiektywnych uwarunkowań fizjograficznych,
- wysokiej lesistości obszaru gminy,
- niskiej intensywności destrukcyjnej działalności antropogenicznej,
- brak zanieczyszczeń z zakładów przemysłowych czy hodowlanych.

Walory przyrodnicze gminy znalazły swój wyraz w istniejących i projektowanych formach ochrony przyrody.

Granice parków krajobrazowych, ich otulin i obszarów chronionego krajobrazu oraz obowiązujące w nich zakazy i ograniczenia określa Rozporządzenie Wojewody Gdańskiego Nr 11/98 z dnia 3 września 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Gd. Nr 59/98 poz. 294) zmieniające rozporządzenie Nr 5/94 Wojewody Gdańskiego z dnia 8 listopada 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Gd. Nr 27/94 poz. 139) w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu, określenia granic parków krajobrazowych i wyznaczenia wokół nich otulin oraz wprowadzenia obowiązujących w nich zakazów i ograniczeń.

Obszary objęte formami ochrony przyrody

W zakresie konserwatorskiej ochrony przyrody uwarunkowania funkcjonalno - przestrzenne obszaru opracowania przedstawiają się następująco:

- park narodowy – brak,
- park krajobrazowy – Wdzydzki Park Krajobrazowy wraz z otuliną,
- obszar chronionego krajobrazu – OCHK Gowidliński,
- obszar chronionego krajobrazu – OCHK Lipuski,
- rezerваты przyrody – brak (jeden projektowany – 1.4),
- użytki ekologiczne – brak (projektowane – tab. 3),
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy (projektowany – 1.4),
- pomniki przyrody (tab. 4),
- pomniki przyrody (projektowane – tab. 5),
- Europejski System Obszarów Chronionych Natura 2000 — proponowany w projekcie Ministerstwa Ochrony Środowiska (projektowany – 1.4),
- Światowy Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie” (projektowany – 1.4; rys. 1),
- ochrona gatunkowa zwierząt i roślin (tab. 6 ; tab. 7a ; tab. 7b).

Wdzydzki Park Krajobrazowy – położony w południowo – wschodniej części obszaru gminy oraz północnej części Borów Tucholskich. Obejmuje on zespół jezior wdzydzkich wraz z ich otoczeniem. W większości jest to obszar równiny sandrowej porośnięty przez zbiorowiska borowe z mozaikowo występującymi torfowiskami wysokimi i przejściowymi.

Gmina Lipusz posiada mały udział w powierzchni parku – 669 ha co stanowi zaledwie 4 % ogółu powierzchni parku. W granicach gminy położony jest jedynie północno-zachodni skraj parku oraz północno - zachodni obszar otuliny, w obrębie której położona jest siedziba gminy – miejscowość Lipusz. W użytkowaniu tej części parku przeważają grunty leśne, a w dolinie Wdy użytki zielone. Elementami zainwestowania jest rozproszona zabudowa zagrodowa oraz pojedyncze, drobne zgrupowania domków rekreacyjnych. Otulina parku charakteryzuje się mozaiką użytkowania (grunty rolne, kompleksy leśne, zainwestowanie wiejskie), z jednym z większych zgrupowań zainwestowania osadniczego w granicach WPK i jego otuliny w miejscowości Lipusz.

Lipuski Obszar Chronionego Krajobrazu – w krajobrazie tego obszaru przeważają zalesione równiny sandrowe z płatami moreny dennej i obniżeniami rynnowymi z licznymi jeziorami. Powierzchnia obszaru wynosi 8.529,77 ha

Gowidliński Obszar Chronionego Krajobrazu – podstawowym walorem krajobrazowym jest tu silnie rozbudowana sieć hydrograficzna z licznymi jeziorami oraz znaczna lesistość terenów.

W zakresie ochrony wartości biotycznych projektuje się utworzenie jednego rezerwatu przyrody i 7 użytków ekologicznych.

Projektowany rezerwat przyrody Wda – Trzebiocha – jego lokalizację przewiduje się w sołectwie Płocice. Obejmować ma obszar o powierzchni 9,07 ha. Celem utworzenia rezerwatu jest stworzenie warunków dla ochrony endemicznej odmiany troci jeziornej występującej we Wdzie. W rzece tej troć odbywa tarło. Narybek spędza tu od 1 roku do trzech lat, po czym smolty spływają do jeziora.

Projektowane użytki ekologiczne

- **Trawickie Oczka** – dwa jeziora dystroficzne otoczone płem torfowym z licznymi populacjami chronionych i rzadkich gatunków roślin naczyniowych, np. rosiczki okrągłolistnej *Drosera rotundifolia*, bagnicy torfowej *Scheuchzeria palustris*, przygielki białej *Rhynchospora alba*. Fragmenty boru bagiennego i brzeziny bagiennej z obfitym stanowiskiem widłaka jałowcowego *Lycopodium annotinum*
- **Torfowisko w Rzepiskach** – niewielkie torfowisko z licznymi oczkami wodnymi zarastającymi turzycą dzióbkową *Carex rostrata*. Stanowisko szeregu rzadkich i chronionych gatunków roślin naczyniowych.
- **Zdrojewski Moczar** – silnie uwodnione torfowisko, w części centralnej zarastające sosną, położone w bardzo głębokim wytopisku po bryle martwego lodu. Dość liczne populacje rzadkich roślin torfowiskowych.
- **Gostomski Moczar** – dobrze zachowane torfowisko ze znacznymi powierzchniami mszaru sosnowego i licznymi gatunkami chronionymi i rzadkimi, np. bażyna czarna *Empetrum nigrum*, rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*, modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*.
- **Turzykowy Moczar** – dość rozległe, silnie regenerujące lub częściowo zregenerowane potorfia ze znacznym udziałem zbiorników dystroficznych. Bardzo liczne i obfite populacje rzadkich roślin torfowiskowych, m.in. jedna z najliczniejszych w regionie gdańskim populacja turzycy bagiennej *Carex limosa*.

- **Borowski Moczar** – torfowisko przejściowe ze śladami dawnej eksploatacji torfu, otaczające zbiornik dystroficzny. Mozaika płatów roślinności torfowiskowej i wilgotnych łąk.
- **Jezioro Konitop** – eutroficzny zbiornik wodny, silnie wypłycony i zarośnięty osoką aloesowatą *Stratiotes aloides*. Na brzegach mozaika kilku dobrze zachowanych zbiorowisk szuwarowych.

Tab. 3 Wykaz projektowanych użytków ekologicznych na terenie gminy Lipusz

Lp.	Nazwa	Lokalizacja (sołectwo)
1.	Trawickie Oczka (5,36 ha)	Szklana Huta
2.	Torfowisko w Rzepiskach (1,23 ha)	Śluza
3.	Zdrojewski Moczar (1,95 ha)	Lipusz
4.	Gostomski Moczar (1,17 ha)	Gostomko
5.	Turzycowy Moczar (2,96 ha)	Gostomko
6.	Borowski Moczar (1,84 ha)	Lipusz
7.	Jez. Konitop (7,95 ha)	Lipuska Huta

Projektowany zespół przyrodniczo – krajobrazowy – „Rynna Sarnowiczy” (część położona w gminie Lipusz o pow. 59,49 ha) obejmujący na terenie gminy jez. Małe Sarnowicze i zalesione skarpy na jego zboczach, a także dno rozcięcia hydroerozyjnego z relatywnie dobrze zachowanymi łąkami i fragmentami zbiorowisk szuwarowych.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy występuje 8 pomników przyrody (7 drzew i 1 głaz).

Tab. 4 Wykaz istniejących pomników przyrody na terenie gminy Lipusz

1.	Rodzaj	Położenie	Zarządzający	Pozycja w rejestrze	Podstawa prawna
1.	Grupa drzew: 1. dąb szypułkowy – obwód 3,8 m, 2. dąb szypułkowy – obwód 4,15 m, 3. lipa drobnolistna – obwód 3,7 m,	1. Papiernia, nr dz. 56/5 2. Papiernia, nr dz. 79/1 3. Papiernia, nr dz. 18	1. Z. Breza, Papiernia 2. S. Bruski, Dzierżazno 3. Z. Breza, Papiernia	313	Dz. U. WRN w Gdańsku nr 7 z dnia 10.06.1974 r.
2.	Głaz o obwodzie 7,0 m	Lipusz, L. Płociczno, oddz. 224 a	Nadleśnictwo Lipusz	31	Dz. U. WRN w Gdańsku Nr 1 z 31.01.1955 r.
3.	Drzewo: - sosna pospolita o obwodzie 3,2 m	Lipusz, L. Płociczno, oddz. 224 a	Nadleśnictwo Lipusz	32	Dz. U. WRN w Gdańsku Nr 1 z 31.01.1955 r.
4.	Grupa drzew: 1. dąb szypułkowy o obwodzie 3,0 m, 2. dąb szypułkowy o obwodzie 3,2 m, 3. dąb szypułkowy o obwodzie 3,9 m,	Lipusz, L. Płociczno, oddz. 239 b	Nadleśnictwo Lipusz	450	Orzeczenie nr 450 w sprawie uznania za pomnik przyrody z dnia 21.06.1982 r.

Tab. 5 Wykaz proponowanych pomników przyrody w gminie Lipusz

Nr	Przedmiot ochrony	Obwód /m/	Lokalizacja
1	<i>Betula pendula</i> - brzoza brodawkowata	2,34	Zdroje
2	<i>Tilia cordata</i> - lipa drobnolistna	3,08	Nadl. Lipusz, o. Lipusz od. 19,
	<i>Tilia cordata</i> - lipa drobnolistna	2,82	1800m. na NW od Gostomka
3	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	2,92	Borowiec
4	<i>Acer pseudoplatanus</i> - klon jawor	3,02	Borowiec
5	<i>Salix alba</i> - wierzba biała	4,86	Lipusz
6	<i>Betula pendula</i> - brzoza brodawkowata	2,34	Lipusz
7	<i>Betula pendula</i> - brzoza brodawkowata	2,50	Lipusz
8	<i>Tilia cordata</i> - lipa drobnolistna	3,25	Śluza
9	<i>Tilia cordata</i> - lipa drobnolistna	3,08	Śluza - Jabłuszek Duży
10	<i>Tilia cordata</i> - lipa drobnolistna	2,93	Śluza - Jabłuszek Mały
11	<i>Acer pseudoplatanus</i> - klon jawor	2,63	Tuszkowy
12	<i>Betula pendula</i> - brzoza brodawkowata	2,63	Tuszkowy - Zielony Dwór
13	głaz narzutowy	5,46	Tuszkowy
14	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	2,52	Szklana Huta
	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	2,54	
15	<i>Quercus robur</i> - dąb szypułkowy	2,84	Szklana Huta - Krasewo
16	<i>Betula pendula</i> - brzoza brodawkowata	2,48	Lipuska Huta - Bałachy
17	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	2,93	Lipuska Huta - Bałachy
18	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	2,54	Lipuska Huta - Bałachy
19	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	3,08	Lipuska Huta
20	<i>Fagus silvatica</i> - buk zwyczajny	3,02	Lipuska Huta
21	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny		Lipuska Huta - Wyrównno
22	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	3,30	Lipuska Huta - Wyrównno
23	<i>Acer pseudoplatanus</i> - klon jawor	2,58	koło L. Płocice
	<i>Acer pseudoplatanus</i> - klon jawor	2,62	
24	<i>Acer pseudoplatanus</i> - klon jawor	2,85	koło L. Płocice
25	<i>Acer platanoides</i> - klon zwyczajny	3,23	Płocice

Projektowany Europejski System Obszarów Chronionych Natura 2000

Wg projektu prawie cały obszar gminy znajduje się w OSO – Obszarze Specjalnej Ochrony, a południowo – wschodni kraniec w pomniejszonym SOO – Specjalnym Obszarze Ochrony.

OSO jest to fragment wielkiej ostoi ptaków, która obejmuje ostoję ptasią o randze europejskiej E 11 (Wielki Sandr Brdy). Gmina Lipusz obejmuje ostoję o randze krajowej K 08 (Jeziora Wdzydzkie) gdzie głównym celem ochrony są siedliska trzcina długodziobego.

SOO to ostoja, która stanowi kompleks mezotroficznych jezior położonych w krzyżujących się rynnach, wykształconych w obszarze sandrowym z otaczającymi lasami, w południowej części Pojezierza Kaszubskiego w dorzeczu Wdy.

Projektowany Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie” – obszar, w którego skład mają być włączone: Park Narodowy Bory Tucholskie oraz Parki Krajobrazowe Wdzydzki, Tucholski, Wdecki, Zaborski i Doliny Wdy. Rezerwat ten ma stanowić jeden z największych w Polsce i największy na Niżu Polskim zespół obiektów ochrony przyrody. Ochroną mają być objęte obszary obejmujące неповtarzalne ekosystemy lądowe i wodne, które posiadają

znaczenie międzynarodowe i są delimitowane, jako główny element realizacji programu Człowiek i Środowisko działającego w ramach UNESCO.

Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie” tworzy się w celu:

- ochrony trwałego korzystania z różnorodności biologicznej
- zachowania zdrowych, nie naruszonych ekosystemów
- nauki o organizacji i funkcjonowaniu naturalnych ekosystemów
- rozpoznania i eliminacji występujących zagrożeń, w tym np. rekultywacji terenów zniszczonych lub renaturalizacji
- wypracowania zasad trwałego wykorzystywania zasobów naturalnych
- rozwoju nauki i monitoringu w zakresie użytkowania zasobów naturalnych
- kooperacji w rozwiązywaniu problemów ochrony i wykorzystania zasobów naturalnych zarówno na poziomie lokalnym jak i makroregionalnym

Utworzenie Rezerwatu Biosfery „Bory Tucholskie” jest niepowtarzalną szansą ogólnopolskiej i europejskiej promocji Borów Tucholskich a także szansą na uzyskanie wsparcia finansowego na rzecz zrównoważonego rozwoju regionu. Szczególnie ważna jest efektywna ochrona jego walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, jako podstawy intensyfikacji turystyki i wzrostu poziomu życia miejscowej ludności.

Gatunkowa ochrona zwierząt i roślin – spośród przedstawicieli fauny najcenniejszymi gatunkami zwierząt występującymi na terenie gminy Lipusz są: bóbr europejski, wydra, bąk i bielik. Przedstawiciele tych gatunków znajdują się w polskiej czerwonej księdze zwierząt.

Całkowitą ochroną gatunkową są objęte następujące zwierzęta:

- ssaki (kret, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, wiewiórka, bóbr i wydra)
- ptaki (perkoz dwuczuby, kormoran, bąk, bocian biały, bielik, myszołów, zimorodek, żuraw, dzięcioł czarny, łabędź niemy)
- gady (jaszczurka zwinka, jaszczurka żyworodna, padalec zwyczajny, żmija zygzakowata)
- płazy (traszka zwyczajna, ropucha szara, żaba trawna, żaba moczarowa)
- ryby (śliz)

Na obszarze gminy stwierdzono występowanie wielu interesujących gatunków roślin chronionych, rzadkich w skali regionu i kraju oraz narażonych na wymarcie. Związane są one głównie z siedliskami wilgotnymi i podmokłymi: torfowiskami, brzegami jezior i cieków wodnych. Połączenie bogatej sieci hydrograficznej z urozmaiconą rzeźbą terenu i specyficznymi warunkami klimatycznymi, duża lesistość i niski stopień zaludnienia przyczyniły się do zachowania na tym terenie wielu zespołów roślinnych z endemicznymi, reliktowymi, rzadkimi gatunkami roślin.

Tab. 6 Wykaz gatunków kręgowców pod częściową* i całkowitą ochroną w gminie Lipusz (w przypadku ptaków zaznaczono charakter występowania w gminie)

Lp.	Gatunek		Status występowania w gminie
RYBY			
1	śliz	<i>Nemachilus barbatulus</i>	
PLĄZY			
2	traszka zwyczajna	<i>Triturus vulgaris</i>	
3	ropucha szara	<i>Bufo bufo</i>	
4	*żaba jeziorkowa	<i>Rana lessonae</i>	
5	*żaba wodna	<i>Rana kl.esculenta</i>	
6	żaba trawna	<i>Rana temporaria</i>	
7	żaba moczarowa	<i>Rana arvalis</i>	
GADY			
8	jaszczurka zwinka	<i>lacerta agilis</i>	
9	jaszczurka żyworodna	<i>Lacerta vivipara</i>	
10	padalec zwyczajny	<i>Anguis fragilis</i>	
11	żmija zygzakowata	<i>Vipera berus</i>	
PTAKI			
12	perkoz dwuczuby	<i>Podiceps cristatus</i>	legowy
13	kormoran	<i>Phalacrocorax carbo</i>	przelotny
14	bąk	<i>Botaurus stellaris</i>	legowy
15	bocian biały	<i>Ciconia ciconia</i>	legowy
16	łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>	legowy
17	szlachar	<i>Mergus serrator</i>	? legowy
18	bielik	<i>Haliaeetus albicilla</i>	legowy
19	błotniak stawowy	<i>Circus aeruginosus</i>	legowy
20	krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	legowy
21	myszolów	<i>Buteo buteo</i>	legowy
22	kobuz	<i>Falco subbuteo</i>	legowy
23	wodnik	<i>Rallus aquaticus</i>	legowy
24	zuraw	<i>Grus grus</i>	legowy
25	czajka	<i>Vanellus vanellus</i>	legowy
26	kszyk	<i>Gallinago gallinago</i>	legowy
27	samotnik	<i>Tringa ochropus</i>	legowy
28	śmieszka	<i>Larus ridibundus</i>	? legowy
29	sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	legowy
30	kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	legowy
31	uszatka	<i>Asio otus</i>	legowy
32	jerzyk	<i>Apus Apus</i>	legowy
33	zimorodek	<i>Alcedo atthis</i>	legowy
34	dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>	legowy
35	dzięcioł czarny	<i>Dryocopus martius</i>	legowy
36	dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	legowy
37	lerka	<i>Lullula arborea</i>	legowy
38	skowronek	<i>Alauda arvensis</i>	legowy
39	brzegówka	<i>Riparia riparia</i>	legowy
40	dymówka	<i>Hirundo rustica</i>	legowy
41	oknówka	<i>Delichon urbica</i>	legowy
42	świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>	legowy
43	świergotek łąkowy	<i>Anthus pratensis</i>	legowy
44	pliszka żółta	<i>Motacilla flava</i>	legowy

45	pliszka siwa	<i>Motacilla alba</i>	legowy
46	strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	legowy
47	rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	legowy
48	słowik szary	<i>Luscinia luscinia</i>	legowy
49	kopciuszek	<i>Phoenicurus ochruros</i>	legowy
50	pokląskwa	<i>Saxicola rubetra</i>	legowy
51	kos	<i>Turdus merula</i>	legowy
52	kwiczoł	<i>Turdus pilaris</i>	legowy
53	śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>	legowy
54	paszkot	<i>Turdus viscivorus</i>	legowy
55	łożówka	<i>Acrocephalus palustris</i>	legowy
56	trzcinniczek	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	legowy
57	trzciniak	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	legowy
58	cierniówka	<i>Sylvia communis</i>	legowy
59	kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	legowy
60	świstunka	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	legowy
61	pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>	legowy
62	piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>	legowy
63	mysiokrólik	<i>Regulus regulus</i>	legowy
64	mucholówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	legowy
65	sikora uboga	<i>Parus palustris</i>	legowy
66	czarnogłówka	<i>Parus montanus</i>	legowy
67	czubatka	<i>Parus cristatus</i>	legowy
68	sosnówka	<i>Parus ater</i>	legowy
69	sikora modra	<i>Parus caeruleus</i>	legowy
70	bogatka	<i>Parus major</i>	legowy
71	kowalik	<i>Sitta europaea</i>	legowy
72	pełzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	legowy
73	gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>	legowy
74	sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	legowy
75	*sroka	<i>Pica pica</i>	legowy
76	kawka	<i>Corvus monedula</i>	legowy
77	*gawron	<i>Corvus frugilegus</i>	nielegowy
78	*wrona siwa	<i>Corvus corone cornix</i>	? legowy
79	kruk	<i>Corvus corax</i>	legowy
80	szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	legowy
81	wróbek	<i>Passer domesticus</i>	legowy
82	mazurek	<i>Passer montanus</i>	legowy
83	zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	legowy
84	dzwoniec	<i>Carduelis chloris</i>	legowy
85	szczygieł	<i>Carduelis carduelis</i>	legowy
86	gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	legowy
87	trznadel	<i>Emberiza citrinella</i>	legowy
88	potrzos	<i>Emberiza schoeniclus</i>	legowy
SSAKI			
89	kret	<i>Talpa europaea</i>	
90	ryjówka aksamitna	<i>Sorex araneus</i>	
91	ryjówka malutka	<i>Sorex minutus</i>	
92	wiewiórka	<i>Sciurus vulgaris</i>	
93	bóbr europejski	<i>Castor fiber</i>	
94	wydra	<i>Lutra lutra</i>	

Tab. 7a

Gatunki roślin naczyniowych objętych "Listą roślin zagrożonych

w Polsce”

Lp.	Gatunek	Kategorie zagrożenia
1	<i>Carex limosa</i> turzycza bagienna	V
2	<i>Dactylorhiza maculata</i> stoplamek plamisty	V
3	<i>Drosera anglica</i> rosiczka długolistna	V
4	<i>Drosera rotundifolia</i> rosiczka okrągłolistna	R

Kategorie zagrożenia:

V - narażony na wymarcie

R - rzadkie

Tab. 7b Gatunki roślin naczyniowych pod ochroną prawną

Lp.	A. Objęte ochroną całkowitą	
1	<i>Chimaphila umbellata</i>	pomocnik baldaszkowaty
2	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	stoplamek krwisty
3	<i>Dactylorhiza majalis</i>	stoplamek szerokolistny
4	<i>Dactylorhiza maculata</i>	stoplamek plamisty
5	<i>Dianthus arenarius</i>	goździk piaskowy
6	<i>Drosera anglica</i>	rosiczka długolistna
7	<i>Drosera rotundifolia</i>	rosiczka szerokolistna
8	<i>Epipactis helleborine</i>	kruszczyk szerokolistny
9	<i>Hedera helix</i>	bluszcz pospolity
10	<i>Lycopodium annotinum</i>	widlak jałowcowaty
11	<i>Lycopodium clavatum</i>	widlak goździsty
12	<i>Nuphar lutea</i>	grąźel żółty
13	<i>Vinca minor</i>	barwinek pospolity
B. Objęte ochroną częściową		
14	<i>Arctostaphylos uva-ursi</i>	mącznica lekarska
15	<i>Convallaria majalis</i>	konwalia majowa
16	<i>Frangula alnus</i>	kruszyna pospolita
17	<i>Galium odoratum</i>	marzanka wodna
18	<i>Helichrysum arenarium</i>	kocanki piaskowe
19	<i>Ledum palustre</i>	bagno zwyczajne
20	<i>Nymphaea alba</i>	grzybienie białe
21	<i>Nymphaea candida</i>	grzybienie północne
22	<i>Polypodium vulgare</i>	paprotka zwyczajna
23	<i>Viburnum opulus</i>	kalina koralowa

2. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA GMINY

2.1. Komunikacja kołowa

Obsługa komunikacyjna na obszarze gminy Lipusz odbywa się komunikacją autobusową i kolejową.

Stacja kolejowa z bocznicami znajduje się w Lipuszu. Przystanek kolejowy Lipuska Huta znajduje się w Szklanej Hucie.

Linie kolejowe przebiegające przez teren gminy:

- linia kolejowa relacji Chojnice – Kościerzyna, lokalna, planowana do modernizacji jako linia o podstawowym znaczeniu dla województwa na odcinku Gdynia – Kościerzyna – Lipusz,
- linia kolejowa relacji Lipusz – Korzybie, planowana do zachowania i modernizacji na odcinku Lipusz – Bytów, jako linia regionalna o podstawowym znaczeniu dla województwa.

Linie te zapewniają powiązania w skali regionu poprzez stację Lipusz.

Sieć drogową gminy tworzą: droga krajowa, wojewódzka, powiatowe i gminne.

droga krajowa

- DK 20 kategorii G relacji: Gdynia – Kościerzyna - Bytów – Miastko – Szczecinek, planowana do modernizacji.

droga wojewódzka

- DW 235 kategorii Z relacji: Korne – Chojnice.

Drogi te zapewniają podstawowe powiązania zewnętrzne gminy w skali regionu i kraju. Powiązania te ocenia się pozytywnie jako wystarczające. Należy dążyć do zmniejszenia redukcji uciążliwości drogi wojewódzkiej przebiegającej przez miejscowość Lipuska Huta.

drogi powiatowe

Tab. 8 Wykaz dróg powiatowych

Lp.	NUMER DROGI	NAZWA DROGI	DŁUGOŚĆ /KM/
1.	DP 10310	Sulęczyno - Skoczkowo	7,869
2.	DP 10399	Lipusz – dr. nr 235	1,820
3.	DP 10400	Lipusz – Tuskowoy	4,525
RAZEM			14,214

Drogi powiatowe posiadają nawierzchnię asfaltową.

Drogi gminne

Tab. 9 Wykaz dróg gminnych

Lp.	Nr ewidencyjny drogi	Nazwa drogi wg obowiązującego wykazu urzędowego	Całkowita długość drogi (km)
1.	1016001	Kalisz – Szklana Huta - Tuskowoy	5,0
2.	1016002	Kalisz – Białe Błota - Śluza	7,3
3.	1016003	Sycowa Huta – Płocice - Wyrównno	3,0
4.	1016004	Skoczkowo – Grzybowo	2,0
5.	1016005	Lipuska Huta – Płocice	2,2
6.	1016006	Szklana Huta – Lipuska Huta	2,7
7.	1016007	Tuskowoy – Śluza	3,0
8.	1016008	Białe Błota – Tuskowoy - Skwierawy	6,0
9.	1016009	Tuskowoy - Holendry	2,1
10.	1016010	Lipusz – Borowiec – gr. RDP Nakło	5,0
11.	1016011	Lipusz – Skoczkowo (Mechowo)	1,2
12.	1016012	dr. 295 (Mechowo) – Płocice - Grzybowo	5,9
13.	1016013	Śluza – Pełki - Lendy	2,0
14.	1016014	dr. 294 – gr. RDP (Sielczno)	1,2
15.	1016015	Szklana Huta - Tuskowoy	2,5
16.	1016016	Lipusz – Karpno - Gostomko	8,0
17.	1016017	Lipusz - Skwierawy	2,5
18.	1016018	Tuskowoy – Bartkowa Stajnia	3,0

19.	1016019	Lipuska Huta - Krugliniec	2,0
20.	1016020	dr. 10400 woj. – Konitop (Bałachy)	2,2
21.	1016021	Lipusz od dr. 10310 Lipowa Bałachy	2,0
22.	1016022	Trawice – Tuskowy	3,0
Razem			73,8

Drogi gminne posiadają nawierzchnię gruntową.

Zarówno droga krajowa, wojewódzka, powiatowe jak i gminne wymagają remontów i modernizacji oraz w wielu przypadkach podniesienia ich klas technicznych.

2.2. Elektroenergetyka

Przez teren gminy przebiega linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 220 kV.

Istniejący system zasilania gminy Lipusz liniami 15 kV zaspokaja obecne potrzeby elektroenergetyczne obszaru opracowania. W sytuacji braku programu rozwoju sieci elektroenergetycznych wysokich i średnich napięć zakłada się, że będą one realizowane w miarę wzrastającego zapotrzebowania na energię elektryczną.

2.3. Zaopatrzenie w gaz

Przez teren gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN 200 relacji Łubiana – Bytów o ciśnieniu nominalnym P_n 6,3 MPa o długości na terenie gminy wynoszącej 7,73 km.

Aktualnie na terenie gminy nie planuje się żadnych inwestycji związanych z budową stacji i sieci przesyłowej.

W planach przewiduje się wariantowy przebieg projektowanego gazociągu tranzytowego wysokiego ciśnienia dostarczającego gaz z Norwegii.

Obecnie gmina nie posiada sieci gazowej. Zgodnie z opracowaniem „Studium programowe możliwości rozwoju gazyfikacji województwa gdańskiego do 2020 r.” planuje się stację pomiarową I stopnia w Lipuszu.

2.4. Zaopatrzenie w ciepło

Z wyjątkiem szkół i urzędów na obszarze gminy brak centralnych źródeł zaopatrzenia w ciepło. Lokalne, nowe systemy centralnego ogrzewania bazują na mediach całopalnych a w sporadycznych przypadkach na energii elektrycznej.

Przewiduje się, że zaopatrzenie gminy w ciepło będzie nadal oparte o indywidualne i lokalne źródła ciepła. Rozwój nowoczesnych technologii dotyczących rozwiązań urządzeń kotłowych oraz rur preizolowanych spowoduje w niedalekiej przyszłości zastąpienie węgla paliwami odnawialnymi.

2.5. Telekomunikacja

Przez teren gminy przebiegają kable optotelekomunikacyjne międzystrefowe. Na obszarze gminy funkcjonuje centrala automatyczna w miejscowości Lipusz. W coraz większym stopniu uzupełnieniem telefonii sieciowej staje się telefonia komórkowa.

2.6. Sieci informatyczne

Na obszarze gminy brak sieci informatycznych funkcjonujących na zasadzie „serwer – terminal”. Sieci informatyczne, lokalne znajdują się w szkołach, urzędzie. W Gminnym Centrum Informacji dla wszystkich mieszkańców umożliwiono dostęp do „Internetu”. Z obserwacji wynika, że coraz częściej mieszkańcy gminy Lipusz korzystają z „Internetu”.

2.7. Gospodarka odpadami

Obecna gospodarka odpadami w gminie Lipusz znajduje się na etapie przeobrażeń organizacyjnych. Dotychczas większa część mieszkańców została objęta systemem segregacji

odpadów. Jednak zdecydowana większość odpadów komunalnych trafia na składowisko w Dziemianach natomiast odpady przemysłowe nadal nie są w pełni ewidencjonowane.

Dane dotyczące ilości oraz morfologii odpadów komunalnych wytwarzanych w Gminie Lipusz są wartościami przybliżonymi i będą podlegały ciągłej weryfikacji, ponieważ zostały określone na podstawie wskaźników przyjętych w Krajowym Planie Gospodarki Odpadami dla terenów wiejskich. Trudności w określeniu rzeczywistej masy wytwarzanych, zbieranych i składowanych odpadów komunalnych wynikają z nieszczelności systemu, m.in. z niepełnego objęcia tej grupy odpadów ewidencją .

Tab. 10 Bilans odpadów komunalnych w Gminie Lipusz w 2004 roku
(według strumieni odpadów)

Lp.	Strumienie odpadów komunalnych	Ilości odpadów komunalnych wytworzonych w Gminie Lipusz	
		[m ³]	[Mg]
1.	Odpady kuchenne ulegające biodegradacji	240,00	62,27
2.	Odpady zielone	46,00	11,95
3.	Papier i tektura (nieopakowaniowe)	116,37	30,19
4.	Opakowania z papieru i tektury	167,3	43,4
5.	Opakowania wielomateriałowe	19,4	5,03
6.	Tworzywa sztuczne (nieopakowaniowe)	227,87	59,126
7.	Opakowania z tworzyw sztucznych	72,73	18,87
8.	Szkło (nieopakowaniowe)	12,13	3,145
9.	Opakowania ze szkła	206,07	53,46
10.	Metale	48,49	12,58
11.	Opakowania z blachy	16,97	4,40
12.	Opakowania z aluminium	4,84	1,25
13.	Tekstylia	50,91	13,2
14.	Odpady mineralne	143,04	37,11
15.	Drobna frakcja popiołowa	436,39	113,22
16.	Odpady wielkogabarytowe	162,44	42,143
17.	Odpady budowlane	433,97	112,59
18.	Odpady niebezpieczne wytwarzane w grupie odpadów komunalnych	21,82	5,66
		2424,4	629,0

Do obliczeń przyjęto następujące **założenie: 1 m³ – 400 kg**

Z powyższej tabeli wynika, iż znaczący udział w strumieniu wytwarzanych na terenie gminy odpadów, ma drobna frakcja popiołowa.

Istniejący system zbierania odpadów komunalnych

W gminie Lipusz około 74 % gospodarstw domowych jest objęte zorganizowaną zbiórką. Większość odpadów komunalnych zbierana jest przez firmy specjalistyczne

wyposażone w odpowiednie środki. Firmy wywozowe odbierające odpady stałe z terenu gminy to:

- „ABC” Zdzisław Bonkowski, ul. Przemysłowa 10, Kościerzyna
- „SITA Kościerzyna” Sp.zo.o., ul. 8 Marca 41, Kościerzyna.
- Stanisław Żywicki

Mieszkańcy gminy gromadzą odpady w pojemnikach o pojemnościach:

- 0,11 m³, 0,24 m³, 1,1 m³, kontenery o pojemności 4m³ oraz 2,5 m³.

Pojemniki odbierane bezpośrednio od mieszkańców są opróżniane raz na dwa tygodnie, kontenery natomiast opróżniane są na żądanie.

Zestaw pojemników TITAN przeznaczony jest do zbiórki papieru, plastiku i szkła. Na terenie gminy umiejscowione są jedynie 2 kontenery TITAN o pojemności 2,5 m³ przeznaczone do zbiórki szkła. Kontenery te postawiono na terenie Lipusza w maju 2004 r. Stan na dzień 31 grudzień 2004 r. wskazuje, iż napełnienie - 5m³ następuje co trzy - cztery miesiące. Z tegoż względu planuje się opróżnianie tych pojemników raz na 3 miesiące (uprzednio informując telefonicznie firmę wywozową o takim zamiarze).

Poza tym mieszkańcy, którzy mają podpisane umowy z firmą „ABC” zostali doposażeni w dodatkowe pojemniki: służące wyłącznie do gromadzenia surowców wtórnych, głównie odpadów opakowaniowych, tj. butelki PET, folie, puszki aluminiowe, papier i kartony (385 umów – co stanowi około 41% gospodarstw domowych) . Zebrane odpady po oczyszczeniu podlegają dalszej segregacji. Posegregowane i popakowane odpady przekazywane są innym posiadaczom odpadów w celu poddania ich procesom odzysku w instalacjach znajdujących się poza obszarem powiatu kościerskiego.

Odpady z rolnictwa i uboju zwierząt

Ubojnia Zwierząt Rzeźnych Elżbieta Woźniak - znajduje się w miejscowości Papiernia – Grajewo 3. Na terenie ubojni prowadzona jest działalność w zakresie uboju świń i bydła. W użytkowanym obiekcie są wytwarzane półfabrykaty mięsne głównie półtusze bydła i trzody chlewnej. Zakład dysponuje sprawdzoną i opanowaną technologią produkcji; wdrożył procedurę Dobrej Praktyki Higienicznej. Proces technologiczny uboju i rozbioru tusz przebiega zgodnie z zasadami ustalonymi przez nadzór weterynaryjny. W obiekcie nie prowadzi się uboju drobiu.

Zwierzęta przeznaczone do uboju są dostarczane przez zewnętrznych przewoźników przystosowanym do tego taborem samochodowym. Zakupione zwierzęta są umieszczane w magazynie żywca. Po badaniu przez lekarza weterynarii zwierzęta są przeprowadzane do miejsca uboju.

Odpadowa tkanka zwierzęca jest oddzielana od tusz zwierzęcych i jest magazynowana w przystosowanych do tego metalowych kontenerach.

Odchody zwierzęce z samochodów, boksów i tych pomieszczeń, gdzie przebywają zwierzęta, są na bieżąco ładowane na przyczepę ciągnikową i przekazywane do rolniczego zagospodarowania.

Poszczególne rodzaje odpadów są zbierane i magazynowane w wydzielonych pomieszczeniach w pojemnikach lub kontenerach.

Tab. 11 Rodzaje i ilość odpadów przewidzianych do wytworzenia w skali roku przez Ubojnię Zwierząt Rzeźnych Elżbieta Woźniak

Lp.	KOD	Rodzaje odpadów	Ilość [Mg/rok]
1.	020201		1675,0

		Odpady z mycia i przygotowywania surowców	
2.	020202	Odpadowa tkanka zwierzęca	92,0
3.	020203	Surowce i produkty nienadające się do spożycia i przetwórstwa (trści jelitowe	102,0
4.	020106	Odchody zwierzęce	18,0
5.	020281	Odpadowa tkanka zwierzęca stanowiąca materiał szczególnego ryzyka, w tym odpady z produkcji pasz mięsno-kostnych inne niż wymienione w020280	40,0
6.	150203	Sorbenty, materiały filtracyjne, tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i ubrania ochronne inne niż wymienione w 150202	0,1
7.	160213	Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy inne niż wymienione w 160209 do 160212 (światłówki)	0,005

Odpady z przetwórstwa drewna

Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe „JAR” Roman Kugiel

Według prawnej formy działalności dominuje sektor prywatny – firmy osób fizycznych.

2.9. Zaopatrzenie w wodę

Stopień zurbanizowania i słabo rozwinięte osadnictwo na terenie gminy Lipusz jest powodem stosunkowo małej ilości wykonanych głębinowych ujęć wody pitnej (tabela nr 3).

Wody podziemne użytkowe występują na obszarze gminy na różnych głębokościach w obrębie serii piaszczysto-żwirowej.

Na omawianym terenie zinwentaryzowano 10 studni głębinowych, ujmujących wody podziemne. Ich lokalizacja związana jest z charakterem osadnictwa wiejskiego. Najwięcej ujęć wody wykonano we wsi Lipusz – 5 studni. Wszystkie studnie ujmują poziomy czwartorzędowe, gdzie nawiercono wodę na głębokości 5,5-148,0 m ppt.

Tab. 12 Ujęcia wody

Sygnatura na mapie	Numer otworu wiertniczego w Karcie dokumentu Archiwum Geologicz.	Miejscowość	Użytkownik	Rok wykonania	Głębokość otworu w m ppt	Rzędna w m npm	Pobór wody w m ³ /d
U ₁	179	Lipusz	Piekarnia	1970	29,0	150,8	15,0
U ₂	181	Lipusz	Stacja PKP	Brak danych	28,3	155,0	10,0
U ₃	182	Lipusz	Agronomówka	1968	24,5	152,6	2,0
U ₄	340	Tuszkowy	wodociąg wiejski	1968	49,0	172,6	10,0
U ₅	341	Trawice	Osada Prac. Leśnych	1975	37,5	170,0	1,0
U ₆	403	Lipuska Huta	wodociąg wiejski	1982	54,5	156,2	15,0
U ₇	405	Lipusz	Baza G.S.	1981	17,9	154,0	2,0

			Samopomoc Chłopska				
U ₈	406	Lipusz	Osiedle Mieszk. Nadl. Lipusz	1983	28,7	153,9	-
U ₉	418	Stare Karpno	Baza Obozowa ZHP	1982	49,0	176,5	2,0
U ₁₀	419	Gostomko	wodociąg wiejski	1974	51,0	173,0	12,0

Źródło: Aktualizacja zasobów wód podziemnych w kat. "C" i "B". Rejon Kościerzyna.

Obecnie zwodociągowane są 3 sołectwa: Tuskowy (1,5 km sieci wodociągowej), Lipuska Huta (0,7 km), Gostomko (0,5 km).

Na terenie gminy Lipusz znajduje się ok. 3 km sieci wodociągowej.

Stopień zwodociągowania wynosi ok. 23 % i jest to jeden z najniższych wskaźników w województwie pomorskim.

Tab. 13 Wykaz podstawowych ujęć wody wraz z siecią wodociągową w gminie Lipusz (stan na 28.02.2005 r.)

Lp.	Ujęcie wody i podłączone wsie	Rok budowy stacji	Studnie podłączone	Zbiornik wyrównawczy v/szt	Sieć wodociągowa /km/	Przyłącza		Średnie zużycie m ³ /d	Wydajność ujęć /m ³ /h/
						ilość /szt./	długość /km/		
1.	Lipusz – Lipusz	2003	1		-	1	0,2	4,2	56
2.	Gostomko	1974	1	-	0,5	17	0,1	6	12,5
3.	Lipuska Huta – Lipuska Huta	1982	1	-	0,7	15	0,2	6	26,8
4.	Tuskowy - Tuskowy	1968	2	1	1,5	45	05	18	11+18

Jedynie nieliczne zagrody zaopatrują się w wodę z wodociągów. Większość gospodarstw zaopatruje się ze studni lokalnych. Istnieją także studnie wiercone i kopane w gospodarstwach indywidualnych.

Docelowo planuje się zwodociągowanie gminy w 90 %.

Planuje się likwidację otworu studziennego U₂ na terenie ujęcia PKP w Lipuszu w oparciu o „Projekt prac geologicznych likwidacji studni nr 2”, zatwierdzony decyzją z dnia 26.05.2004 r. Nr OŚGWLIR. I. 7520-5/04 wydaną przez Wydział Rolnictwa i Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Kościerzynie. Źródłem zaopatrzenia w wodę są 4 studnie głębinowe w następujących miejscowościach: Lipusz, Tuskowy, Lipuska Huta, Gostomko.

Istnieją także indywidualne ujęcia wody – są to zazwyczaj studnie wiercone i kopane w gospodarstwach indywidualnych.

2.10. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

Na terenie gminy Lipusz brak jest w pełni rozwiniętego systemu kanalizacji sanitarnej obejmującej całą gminę. W gminie Lipusz poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną w

zakresie gospodarki ściekowej jest bardzo niski. Stopień skanalizowania gminy jest najniższy w powiecie kościerskim i wynosi 0,01 %. Tylko we wsi Lipusz istnieje mały fragment zbiorczej sieci kanalizacyjnej, której całkowita długość wynosi 0,5 km. Taki stan wpływa negatywnie na środowisko, ponieważ ścieki przedostają się przez nieszczelne zbiorniki (tylko z nazwy bezodpływowe) do gruntu oraz wód. Często bywa tak, że są wywożone na „dzikie wylewiska”.

Na terenie gminy Lipusz znajdują się następujące komunalne oczyszczalnie ścieków:

- Oczyszczalnia „Sebiofikon” (mechaniczno – biologiczna o przepustowości $Q_{\text{śrd}} = 5,2 \text{ m}^3/\text{d}$)
- Oczyszczalnia „Bioekol” – Mini 40 (mechaniczno – biologiczna o przepustowości $Q_{\text{śrd}} = 4,0 \text{ m}^3/\text{d}$)
- Oczyszczalnia „Bioblok MU – 25 (mechaniczno – biologiczna o przepustowości $Q_{\text{śrd}} = 12 \text{ m}^3/\text{d}$)

W ramach realizacji planu gospodarki ściekowej gmina Lipusz buduje oczyszczalnię ścieków o przepustowości $Q_{\text{śrd}} = 577 \text{ m}^3/\text{d}$ wraz z kanalizacją sanitarną w dwóch etapach:

I ETAP

1. Wykonanie do czerwca 2006 roku I etapu oczyszczalni ścieków w Lipuszu o przepustowości $Q_{\text{śrd}} = 300 \text{ m}^3/\text{d}$

Wykonanie do czerwca 2006 roku I etapu kanalizacji sanitarnej w miejscowości Lipusz

- długość kolektorów grawitacyjnych $\varnothing 200$ – **3 963 [m]**
- długość kolektorów tłocznych $\varnothing 80$ – **1 117 [m]**
- ilość studzienek kanalizacyjnych – **166 [szt.]**
- ilość przepompowni – **6 [szt.]**

OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW

- Nazwa oczyszczalni: Lipusz
- Lokalizacja: 83-424 Lipusz
- Odbiornik: rzeka Wda (Czarna Woda)
- Zlewnia rzeki: Wisła (Dolna)
- Rodzaj oczyszczalni: mechaniczno - biologiczna
- Rok planowanego przekazania do eksploatacji: 2006
- Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię:
  - poza sezonem 2 876 MK,
  - w sezonie 4 500 MK – 6000 MK (w latach 2005 – 2009)

Z miejscowości Lipusz po zrealizowaniu I etapu oczyszczalni ścieków ścieki będą dosyłane kanalizacją sanitarną. Pozostałe ścieki z pozostałego terenu będą dowożone.

- Przepustowość oczyszczalni: $300 \text{ m}^3/\text{d}$
- Ilość dopływających ścieków do oczyszczalni średnia/maksymalna w czasie pogody bezopadowej: $300 / 325 \text{ m}^3/\text{d}$
w tym:
- udział ścieków przemysłowych (w stosunku do średniej ilości ścieków

dopływających w czasie pogody bezopadowej) 23,0%

- Rodzaj przemysłu: zakład drzewny, ubojnia zwierząt rzeźnych
- Liczba równoważnych mieszkańców ogółem: 2 250 (I etap)
- Ilość osadów powstających na oczyszczalni w t s.m./dobę i % ich uwodnienia:
($2,74 \times 10^{-3}$) 2,74 kg s. m/dobę 99,40%
- Sposób zagospodarowania osadów ściekowych: do rekultywacji

Tab. 14 Stężenia zanieczyszczeń w ściekach:

Wskaźnik	Jednostka	Stężenie w ściekach dopływających	Stężenie w ściekach oczyszczonych lub wymagany stopień redukcji
BZT ₅	O ₂ /l (g O ₂ /m ³)	450	70-90 %
ChZT	O ₂ /l (g O ₂ /m ³)	850	75 %
wiesina ogólna	mg/l	379	90 %
azot ogólny	mg/l	70	15,0
fosfor ogólny	mg/l	11,5	8,0

Tab. 15 Ładunki zanieczyszczeń: określono dla sezonu wycieczkowego / poza sezonem (325/300 m³/d)

Wyrażone we wskaźnikach	Jednostka	w ściekach dopływających	w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do odbiornika
BZT ₅	kg O ₂ /d	146/135	29/27
ChZT	kg O ₂ /d	276/255	69/64
Zawiesiny og.	kg/d	123/113	12,3/111,3
Nog	kg Nog/d	23/21	20/18
Pog	kg Pog/d	3,7/3,5	3,4/3,2

II ETAP

1. Wykonanie II etapu oczyszczalni ścieków Q_{srd} = 277 m³/d

termin rozpoczęcia realizacji – 2009 rok
termin przekazania do eksploatacji – 2010 rok

$$\text{Razem: } Q_{\text{śrd}} = 300 + 277 = 577 \text{ m}^3/\text{d}$$

2. Wykonanie II etapu kanalizacji sanitarnej w miejscowości Lipusz i w pozostałych miejscowościach gminy do 2010 roku.

- długość kolektorów grawitacyjnych $\varnothing$ 200
  - Lipusz – 6 642 [m]
  - Papiernia – 560 [m]
  - Lipuska Huta – 800 [m]
  - Bałachy – 450 [m]
  - Razem – 8 452 [m]**
- długość kolektorów tłocznych $\varnothing$ 80
  - Lipusz – 1 158 [m]
  - Papiernia – 320 [m]
  - Lipuska Huta, Bałachy – 470 [m]
  - Razem – 1 948 [m]**
- długość kolektora przesyłowego $\varnothing$ 100 – 1 492 [m]
- ilość przepompowni – 11 [szt.]

OCZYSZCZALNIA ŚCIEKÓW (docelowa)

- Nazwa oczyszczalni: Lipusz
- Lokalizacja: 83-424 Lipusz
- Odbiornik: rzeka Wda (Czarna Woda)
- Zlewnia rzeki: Wisła (Dolna)
- Rodzaj oczyszczalni: mechaniczno - biologiczna
- Rok przekazania do eksploatacji: 2010 rok
- Liczba mieszkańców obsługiwanych przez oczyszczalnię: poza sezonem 3339 MK, w sezonie 4 500 MK – 6000 MK (w latach 2009 – 2010)

Po zrealizowaniu II etapu oczyszczalni ścieków ścieki z miejscowości: Lipusz, Papiernia, Lipuska Huta, Bałachy będą dosyłane kanalizacją sanitarną. Pozostałe ścieki z pozostałego terenu będą dowożone.

- Przepustowość oczyszczalni: $577 \text{ m}^3/\text{d}$ ($300 \text{ m}^3/\text{d}$ I etap + $277 \text{ m}^3/\text{d}$ II etap)
- Ilość dopływających ścieków do oczyszczalni w czasie pogody bezopadowej: ($Q_{\text{śrd}} = 577 \text{ m}^3/\text{d}$)
- Przewidywana liczba równoważnych mieszkańców ogółem: **4 327 (I + II etap)**

Tab. 16 Ładunki zanieczyszczeń: dla $Q_{\text{śrd}} = 577 \text{ m}^3/\text{d}$

Wyrażone we wskaźnikach	Jednostka	w ściekach dopływających	w ściekach oczyszczonych odprowadzanych do odbiornika
BZT ₅	kg O ₂ /d	260	52
ChZT	kg O ₂ /d	490	123
Zawiesiny og.	kg/d	219	22
Nog	kg Nog/d	40	34
Pog	kg Pog/d	6,6	6,1

3. Organizacja społeczności lokalnej

3.1. Demograficzne aspekty rozwoju gminy

Rozwój demograficzny gminy ma bardzo duży wpływ na przebieg życia społecznego i gospodarczego gminy, która wpływa między innymi na wielkość aktywności zawodowej czy rozmiar usług komunalnych.

3.1.1. Potencjał demograficzny

Liczba ludności gminy Lipusz wynosi 3366 (stan na 23.01.2005r.) osób, w tym 1641 osób to kobiety. Wieś gminną Lipusz zamieszkuje 2016 mieszkańców, co stanowi prawie 60% ogółu ludności naszej gminy. Na przestrzeni ostatnich 10 lat można zaobserwować stały wzrost liczby mieszkańców.

Z analizy danych wynika, że na wzrost liczby mieszkańców wpływa stały napływ ludności z zewnątrz, a nie przyrost naturalny, który maleje z roku na rok.

Tab. 17 Liczba ludności gminy w latach 1994-2004

Rok	Liczba stałych mieszkańców stan na 31.XII
1994	3036
1995	3078
1996	3094
1997	3140
1998	3166
1999	3200
2000	3223
2001	3230
2002	3266
2003	3299
2004	3339
2005	3379

Tab.18 Struktura rozmieszczenia ludności sołectwa gminy Lipusz – stan na 31.XII

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności					
		1994	1996	1998	2000	2002	2004
1.	Lipusz	2105	2158	2230	2286	2316	2366
2.	Lipuska Huta	340	332	320	323	330	352
3.	Płocice	71	72	75	77	74	67
4.	Śluza	58	57	56	57	61	63
5.	Szklana Huta	163	170	169	166	158	158
6.	Tuszkowy	187	186	190	198	211	211
7.	Gostomko	112	119	126	116	118	122
8.	Bałachy	-	-	-	-	-	193

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

Tab.19 Struktura rozmieszczenia ludności we wsiach sołeckich gminy Lipusz – stan na 20.02.2005r.

Wieś sołecka	Liczba ludności stałej	Kobiety	Mężczyźni
Lipusz	2024	992	1032
Płocice	55	26	29
Śluza	27	11	16
Szklana Huta	111	53	58
Bałachy	162	73	89
Tuszkowy	132	66	66
Gostomko	117	58	59
Lipuska Huta	90	48	42

Źródło : Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

Tab.20 Stan ludności według stałego miejsca zameldowania – stan na 30.VI

Rok	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
1996	3117	1581	1536
1997	3155	1600	1555
1998	3165	1615	1550
1999	3186	1629	1557
2000	3211	1642	1569
2001	3232	1648	1584
2002	3310	1705	1605
2003	3348	1726	1622

3.1.2. Ruch naturalny ludności

Tab. 21 Saldo migracji wewnętrznych ogółem Jed. miary: osoba

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
0	4	9	-15	-7	15	12	18

Tab. 22 Saldo migracji zagranicznych ogółem Jed. miary: osoba

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
0	0	1	0	-4	-1	-3	0

Tab. 23 Napływ ludności do gminy ogółem Jed. miary: osoba

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
39	50	34	22	22	30	37	41

Tab. 24 Odpływ ludności z gminy ogółem Jed. miary: osoba

1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
39	46	25	37	33	16	28	23

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Urzędu Statystycznego

3.1.2. Struktura ludności według wieku

Analiza struktury wiekowej jest istotna w świetle zatrudnienia. Z analizy statystycznej wynika, że w wieku produkcyjnym jest około 1900 osób, z czego tylko około 300 osób jest zatrudnionych na umowę o pracę. W związku z powyższym obserwuje się na naszym terenie brak rynku pracy, co dalej powoduje migrację ludności do większych miast, a napływ ludności do nas w wieku poprodukcyjnym.

Tab. 25 Struktura osób aktywnych zawodowo Jed. miary: osoba

Rok	Pracujący ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym	Ludność w wieku produkcyjnym	Ludność w wieku poprodukcyjnym
1996	260	1042	1745	354
1997	264	1029	1763	354
1998	248	1018	1796	358
1999	223	1003	1825	358
2000	217	972	1848	362
2001	220	981	1856	381
2002	253	998	1897	401
2003	267	982	1929	415

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Tab. 26 **Ludność w wieku powyżej 13 lat według poziomu wykształcenia (stan na 20.05.2002r.)**

Wykształcenie	Liczba osób
Wyższe	109
Policealne	33
Średnie zawodowe	409
Średnie ogólne	112
Zasadnicze zawodowe	896
Podstawowe	868
Podstawowe niepełne	140

Źródło: Narodowy Spis Ludności i Mieszkań

3.2 Infrastruktura społeczna

3.2.1. Placówki wychowania przedszkolnego.

Opiekę nad dziećmi przedszkolnymi sprawuje przedszkole w miejscowości Lipusz i oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Tuskowach.

Tab. 27 **Wychowanie przedszkolne 2001 – 2005**

**Przedszkole
w Lipuszu**

3. Oddziały	4. Nauczyciele	5. Miejsca	6. Dzieci
2001/2002			
3	5+1 niepełnozatr.	46	62
2002/2003			
3	5+1 niepełnozatr.	46	59
2003/2004			
3	4+1 niepełnozatr.	46	60
2004/2005			
3	3+2 niepełnozatr.	46	65

**Oddział
przedszkolny
w Tuskowach**

7. Oddziały	8. Nauczyciele	9. Miejsca	10. Dzieci
2001/2002			
1	1	14	10
2002/2003			
1	1	14	6
2003/2004			
1	1	14	10
2004/2005			
1	1	14	8

3.2.2 Szkolnictwo podstawowe.

Na terenie Gminy Lipusz funkcjonują 2 szkoły podstawowe.

Organizacja szkół podstawowych w gminie Lipusz :

- Szkoła Podstawowa w Zespole Szkół w Lipuszu
- Szkoła Podstawowa w Tuszkowach

Dzieci i młodzież z miejscowości, w których nie ma szkoły dowożona jest do szkół autobusami.

Tab.28 Wychowanie na poziomie Szkoły Podstawowej w Zespole Szkół w Lipuszu

2000 – 2004

Budynki	Oddziały	Nauczyciele	Pomieszczenia	Uczniów/ w tym dziewcząt	Absolwenci/ w tym dziewcząt
2000/2001					
3	13	14 + 11 nie- pełnozatrudn.	11	299 / 154	47 / 18
2001/2002					
3	13	11 + 12 nie- pełnozatrudn.	11	301 / 155	48 / 32
2002/2003					
3	13	12 + 14 nie- pełnozatrudn.	11	290 / 140	54 / 35
2003/2004					
3	13	10 + 19 nie- pełnozatrudn.	15	279 / 120	58 / 34
2004/2005					
1	13	9 + 23 nie- pełnozatrudn.	9	280/120	58/24

Tab. 29 Wychowanie na poziomie Szkoły Podstawowej w Tuszkowach 2000 – 2004

Budynki	Oddziały	Nauczyciele	Pomieszczenia	Uczniów/ w tym dziewcząt	Absolwenci/ w tym dziewcząt
2000/2001					
2	4	7 + 2 nie- pełnozatrudn.	5	43 / 23	11 / 7
2001/2002					
2	4	7 + 1 nie- pełnozatrudn.	5	41 / 20	5 / 3
2002/2003					
2	4	7 + 5 nie- pełnozatrudn.	5	43 / 20	6 / 2
2003/2004					
2	4	6 + 5 nie- pełnozatrudn.	5	45 / 21	12 / 6
2004/2005					
2	4	8 + 3 nie- pełnozatrudn.	5	39/20	6/0

Tab.30 Liczba uczniów w szkołach podstawowych w gm. Lipusz stan 01.09.2004r.

10.1.1. Nazwa placówki oświatowej	Liczba uczniów w roku szkolnym 2004/2005
Szkoła Podstawowa w Lipuszu	280
Szkoła Podstawowa w Tuskowach	39
Razem	319

3.2.3 Szkolnictwo gimnazjalne.

Na terenie gminy Lipusz mamy jedno gimnazjum, w którym uczy się młodzież z terenu całej gminy. Gimnazjum to znajduje się przy Zespole Szkół w Lipuszu. Młodzież spoza tej miejscowości dowożona jest do gimnazjum autobusami szkolnymi.

Aktualnie (rok szkolny 2004/2005) w Gimnazjum w Lipuszu uczy się 168 uczniów, w tym 94 dziewcząt.

Tab. 31 . Wychowanie na poziomie gimnazjum 2000 – 2004

Placówki	Oddziały	Nauczyciele	Pomieszczenia	Uczniów /w tym dziewczęta	Absolwenci / w tym dziewczęta
2000/2001					
1	6	4+18 niepełnozatrudn.	4	117 / 60	-
2001/2002					
1	9	3+14 niepełnozatrudn.	4	174 / 84	63 / 34
2002/2003					
1	9	4+20 niepełnozatrudn.	5	164 / 85	53 / 26
2003/2004					
1	7	7+14 niepełnozatrudn.	8	172 / 95	54 / 20
2004/2005					
1	6	5 + 16 niepełnozatrudn.	8	168 / 94	54 / 34

3.2.4 Ochrona zdrowia.

W gminie Lipusz funkcjonuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Przychodnia”, który prowadzi Ośrodek Zdrowia w Lipuszu w budynku dzierżawionym od Gminy.

Świadczone są tam usługi podstawowej opieki zdrowotnej oraz usługi specjalistyczne w zakresie ginekologii i stomatologii.

Z usług lecznictwa zamkniętego ambulatoryjnego mieszkańcy gminy Lipusz korzystają ze Szpitala Specjalistycznego w Kościerzynie.

W Lipuszu funkcjonuje również apteka, która zaspokaja wszystkie potrzeby mieszkańców i przejezdnych.

3.2.5 Pomoc społeczna

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Gmina Lipusz realizuje program pomocy społecznej jako działania kompleksowe i o charakterze systemowym, w oparciu o rozeznane potrzeby lokalne.

W ramach programu pomocy społecznej pomocą objęte są zwłaszcza rodziny i osoby dotknięte bezrobociem, niepełnosprawne oraz rodziny, w których występują zjawiska patologiczne, również rodziny z problemem alkoholowym.

W gminie pomocy osobom potrzebującym udziela Ośrodek Pomocy Społecznej, z którego pomocy w ramach zadań zleconych skorzystało 51 osób, w ramach zadań własnych, finansowanych ze środków gminy skorzystało 356 osób.

Osoby i rodziny, korzystające z pomocy społecznej, poza trudną sytuacją finansową borykają się również z innymi problemami. Główne z nich to alkoholizm, niepełnosprawność, długotrwała choroba i bezrobocie.

W 2004r. Ze świadczeń pomocy społecznej skorzystało ogółem 296 osób.

W tabeli poniżej zebrano informacje , dotyczące przyczyn udzielania pomocy oraz liczby osób objętych pomocą:

Liczba środowisk objętych pomocą według powodów

powód trudnej sytuacji życiowej	liczba osób objętych pomocą
niepełnosprawność	54
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	48
bezrobocie	101

ubóstwo

165

alkoholizm

28

Z danych wynika, że podstawowym problemem, dotyczącym mieszkańców gminy jest bezrobocie a z tym związane ubóstwo.

Od dnia 01 maja 2004r. Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje ustawę o świadczeniach rodzinnych, których przyznano ogółem 3.959 na łączną kwotę 444.632 zł.

Plan finansowy w Ośrodku Pomocy Społecznej w 2004r. na realizację zadań własnych gminy wynosił 31.240 zł , na realizację zadań zleconych 586.949 zł.

3.2.6. Kultura, sport i rekreacja.

Gmina Lipusz zamieszkiwana jest przede wszystkim przez Kaszubów, świadomych swej odrębności kulturowej i obyczajowej przejawiającej się m.in. w posługiwaniu się językiem kaszubskim i podtrzymywaniem tradycji przodków.

Działalność kulturalna i sportową na terenie gminy przejawia się w wielu formach. To szerokie spektrum realizowane jest zwłaszcza poprzez realizację zadań własnych przez gminę w postaci działalności Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji , Gminnej Biblioteki Publicznej im. Franciszka Sędzickiego oraz w formie udzielanych dotacji organizacjom pozarządowym wykonującym działalność określaną mianem pożytku publicznego.

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji m. in. systematycznie prowadzi zajęcia w zakresie siatkówki, piłki nożnej, tenisa stołowego. Szczególnie bogatą ofertę przedstawia dzieci i młodzieży w czasie wolnym od nauki organizując blok imprez sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych. Ponadto jest organizatorem bądź współorganizatorem szeregu cyklicznych imprez mających zasięg również ponadlokalny. Można tu wymienić m. in. cykl turniejów tenisa ziemnego o GP Powiatu Kościerskiego, turnieje siatkówki plażowej, turniej skata o puchar Przewodniczącego Rady Powiatu, Lipuskie Biegi Uliczne, otwarte mistrzostwa Lipusza w szachach błyskawicznych. Ponadto pod patronatem Gminnego Ośrodka, Kultury, sportu i Rekreacji działa również Gminne Centrum Informacji, którego pierwotnym celem była przede wszystkim pomoc bezrobotnym w zaistnieniu na rynku pracy, ale jak sama nazwa wskazuje służy ono mieszkańcom i gościom m. in. poprzez możliwość skorzystania z sieci internetowej i mieszczącego się tam punktu informacji turystycznej.

Siedziba GOKSiR służy również pomocą lokalową dla szerokiego kręgu grup nieformalnych i organizacji pozarządowych działających na terenie gminy. Wśród tych organizacji można wymienić m. in. uczniowskie kluby sportowe, organizacje kombatanckie, Stowarzyszenie na rzecz rozwoju Gminy Lipusz, Ochotniczą Straż Pożarną, oddział Zrzeszenia Kaszubsko – Pomorskiego. Warto tu napisać, iż Zrzeszenie Kaszubsko – Pomorskie prężnie działa w temacie edukacji regionalnej. Jednym z tego przejawów jest opieka nad Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego mieszczącym się w kościele poewangelickim.

Ogólnie rzecz ujmując wskazane powyżej przykładowo organizacje działające w sferze usług społecznych cierpią z powodu braku odpowiedniej infrastruktury, wiele obiektów wymaga remontów i brak w nich odpowiedniego wyposażenia. Obok sfery podbudowy materialnej działalności postulowany byłby dalszy rozwój instytucji działających w sferze kultury, sportu i rekreacji pod względem poszerzenia oferty merytorycznej, jak również wzrostu ilości podmiotów działających na tym rynku w celu dalszego rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Zasadne byłoby także pogłębienie wzajemnej koordynacji działań i rozszerzenie szeroko rozumianego partnerstwa w relacji pionowej władze gminne – organizacje pozarządowe oraz w poziomej między organizacjami społecznymi.

3.2.7 Bezpieczeństwo.

W zakresie bezpieczeństwa publicznego teren gminy obsługuje Rewir Dzielnicowych w Dziemianach. Natomiast na straży bezpieczeństwa pożarowego stoją ochotnicze straże pożarne w Lipuszu i w Tuszkowach. Jednostka OSP w Lipuszu włączona jest w skład krajowego systemu ratownictwa. W jej ramach działa również młodzieżowa drużyna pożarnicza. Członkowie OSP na bieżąco podnoszą swoje kwalifikacje oraz biorą udział w różnego rodzaju zawodach i pokazach. Oczywiście i tutaj ochotnicze straże pożarne borykają się z nie satysfakcjonującym stanem budynków i brakami w nowoczesnym sprzęcie. Poruszając problem bezpieczeństwa należy zwrócić jeszcze uwagę na fakt, iż generalnie na terenie gminy nie występuje zagrożenie powodziowe.

4. Gospodarka

4.1. Rolnictwo

Poza dominującą rolę jaką odgrywa w gminie Lipusz gospodarka leśna również znaczącym elementem dla gminy jest jej charakter rolniczo-turystyczny.

Analizując mapę glebowo – rolniczą dla obszaru gminy Lipusz należy stwierdzić, iż gmina jest terenem o słabych glebach. Największy udział posiadają gleby kompleksu 7 (żytni bardzo słaby) i kompleksu 6 (żytni słaby). Gleby te wskazane są do zmiany użytkowania na nierolnicze, ze względu na bardzo małą wartość agroekologiczną i wynikającą z tego niewielką ekonomiczną opłacalność upraw. Płaty gleb charakteryzujących się 7 kompleksem przydatności rolniczej gleb, występują przeważnie w sąsiedztwie kompleksów leśnych, bardzo często stanowią polany śródleśne.

Klimat gminy jest bardzo niekorzystny dla wegetacji roślin z uwagi na występujące przymrozki późną wiosną i wczesną jesienią oraz częste susze w okresie wegetacji.

W klasie IV b jest 82,17 ha gruntów co stanowi 3,4 % użytków rolnych, 96,6 % gleb to gleby klasy V, VI.

Tab. 32. Struktura gospodarstw na terenie gminy Lipusz

Lp.	Wielkość gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw
1.	1,0 – 2,0	39
2.	2,1 – 5,0	41
3.	5,1 – 10,0	45
4.	10,1 – 15,0	38
5.	15,1 - 25,0	52
6.	25,0 – 50,0	7
Razem		222

Zarysowujący się zmniejszający trend powierzchni gospodarstw rolniczych (obecnie średnia gospodarstwa wynosi 6,5 ha), brak wykształconej specjalizacji w produkcji roślinnej i zwierzęcej, poziom wykształcenia użytkowników gospodarstw powoduje niską opłacalność tej gałęzi produkcji. Z tego względu większość rolników szuka alternatywnych źródeł dochodu, wielu widzi swoją szansę w produkcji biodynamicznej oraz rozwoju agroturystyki.

Największy udział w strukturze zasiewów zajmują zboża (48,9 %), w czym dominującą uprawę stanowi żyto, w dalszej kolejności mieszanki zbożowe, owies oraz pszenżyto.

Tab. 33. Struktura użytków rolnych w gminie Lipusz

Rodzaje gruntów	Powierzchnia [ha]	Struktura użytków rolnych [%]
Grunty orne	1732	70,96
<i>w tym ugorowane</i>	233	9,54
Łąki	472	19,33
Pastwiska	231	9,46
Sady i ogrody	6	0,25
Razem	2441	100

Użytki rolne stanowią 2441 ha, co stanowi 22,35 % ogólnej powierzchni gminy. Obejmują one głównie tereny wokół miejscowości: Lipusz, Tuskowy, Lipuska Huta. Znaczny udział lasów w powierzchni gminy sprawia, iż wiodącą funkcją jest tu gospodarka leśna, a mniejsze znaczenie ma produkcja rolna.

Z uwagi na to, iż większość użytków rolnych stanowią gleby słabe - 96,6 %, część gleb najsłabszych będzie sukcesywnie zalesiana.

4.2 Działalność produkcyjna i usługowa

Na terenie gminy istnieje 151 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej. W większości są to małe przedsiębiorstwa prowadzone jednoosobowo przez osoby fizyczne lub zatrudniające po kilku pracowników.

Przeważa działalność w zakresie usług ogólnobudowlanych, stolarskich i handlowych - sklepy i handel obwoźny artykułami masowymi.

Tab. 34

rok	usł.ogólno budowlane	sklepy spoż.przem	handel obwoźny	handel mat.maswy- mi i itp.	ogólna liczba podmiotów
1998	15	9	11	2	83
1999	15	9	11	2	86
2000	16	9	12	3	101
2001	19	10	12	3	115
2002	19	10	13	4	124
2003	19	10	13	4	134
2004	21	10	13	4	151

Więszymi podmiotami są:

- GMINNA SPÓŁDZIELNIA „SCH” w Lipuszu - sklepy spoż.przem, bar
- PAHU S.A.KIEDROWSKY - młyn wodny, piekarnia, sklepy spoż.przem.
- PHU J.M.SCHU”TZ – sklepy spoż. przem
- J.A ŻYWICCY – usługi ogólnobudowlane itp.
- I. FELSKA – sklep spoż. przemysłowy
- E.WOŹNIAK - ubojnia
- M.JERECZEK - usługi ogólnobudowlane

Spośród małych firm występujących na naszym terenie jest kilka wyróżniających się z uwagi na wykonywane dobra. Należą do nich między innymi: W. Niklas - szkutnictwo
E.Górna - wykonywanie, naprawa i projektowanie biżuterii srebrnej

A.Kubica -wykonywanie biżuterii srebrnej

Z uwagi na położenie wśród lasów i jezior w sezonie działają punkty skupu grzybów i runa leśnego.

W wyniku reorganizacji Nadleśnictwa – zatrudnieni tam drwale zostali zmuszeni do podjęcia działalności gospodarczej na własny rachunek.

4.3. Walory turystyczne oraz ich zagospodarowanie.

4.3.1. Zasoby turystyczne.

Gmina Lipusz zajmuje powierzchnię 109,2 km². Usytuowana jest w środkowo południowej części województwa pomorskiego i północno – zachodniej części powiatu kościerskiego. W całkowitej powierzchni gminy największy udział stanowią lasy - 66 %, które obfitują w okresie letnio- jesiennym dużą ilością jagód i grzybów

Powierzchnia wód w gminie wynosi 438 ha, co stanowi 4 % ogólnej powierzchni. Przez Lipusz przepływa rzeka Czarna Woda – Wda, która bierze początek z jeziora Wieckie we wsi Śluza i jest szlakiem wodnym dla turystyki kajakowej. Ze względu na przepływającą Wdę, którą stąd zaczyna się spływy kajakowe, wśród rozległych lasów i w bezpośrednim sąsiedztwie kilku jezior – gmina Lipusz z każdym rokiem zyskuje coraz większą popularność jako gmina turystyczno – letniskowa.

Lipusz posiada dogodne połączenia komunikacyjne w wielu kierunkach, w tym z aglomeracją Trójmiejską w odległości 80 km.

Do największych atrakcji turystycznych gminy zalicza się:

- Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego w Lipuszu - mieszczące się w kościele poewangelickim z 1865 roku,
- zabytkowy kościół pw. Św. Michała Archanioła w Lipuszu z 1866 roku,
- zabytkowy młyn wodny nad rzeką Wdą (pierwsza wzmianka pochodzi z 1438 roku).

Czyste jeziora – kąpielisko nad jeziorem Skrzynki Duże, pole biwakowe usytuowane przy szlaku rzeki Wdy, trasy turystyki pieszej i rowerowej, pomniki przyrody, ośrodek jeździecki w Zdrojach stanowią również o atrakcyjności turystycznej gminy Lipusz.

W br. planuje się otworzyć wypożyczalnię rowerów w Lipuszu, co będzie dodatkowym atutem atrakcyjności naszej gminy dla odwiedzających nas turystów i wczasowiczów.

Formą rozwoju turystyki staje się coraz powszechniej agroturystyka, co stwarza rolnikom dodatkowe źródło dochodów.

Tab.35 Baza noclegowa gminy Lipusz.

RODZAJ OBIEKTÓW	LICZBA OBIEKTÓW	IŁOŚĆ MIEJSC NOCLEGOWYCH
Ośrodki wypoczynkowe	1	100
Pola namiotowe	1	100

Kwatery agroturystyczne	ok.12	60
-------------------------	-------	----

Tab. 36. **Baza gastronomiczna gminy Lipusz.**

RODZAJ OBIEKTÓW	LICZBA OBIEKTÓW	ILOŚĆ MIEJSC
Restauracje	3	60
Bar	1	30

Najważniejsze elementy środowiska przyrodniczego, które decydują o atrakcyjności turystycznej gminy to:

- szata leśna
- szlak wodny
- rzeźba terenu
- obszary chronionego krajobrazu, Wdzydzki Park Krajobrazowy, pomniki przyrody.

Na terenie gminy Lipusz organizowane jest szereg imprez kulturalnych, sportowo – rekreacyjnych o znaczeniu regionalnym i lokalnym.

Najważniejsze to:

- Impreza kulturalno – rekreacyjna „Dni Lipusza”,
- Turniej Lipuskich Zakładów Pracy,
- Festyn „Pożegnanie wakacji”,
- rozgrywki skata sportowego, turnieje tenisa stołowego, turnieje szachowe, rozgrywki piłkarskie.

W Gminnym Centrum Informacji w Lipuszu mieści się punkt informacji turystycznej, gdzie można nabyć foldery o tematyce turystycznej i zapoznać się z ofertą turystyczną naszej gminy.

5. Bezrobocie

W powiecie kościerskim w styczniu 2005r stopa bezrobocia wynosi 24,7 % natomiast w gminie Lipusz wyniosła 283 osoby w woj. pomorskim 21,3 %.

Dla porównania w roku ubiegłym stopa bezrobocia wyniosła w woj. pomorskim 21,5 %, powiecie kościerskim 23,2 % w gminie Lipusz 281 osób.

Walka z bezrobociem

W 2004 roku Gmina Lipusz realizowała następujące programy mające mieć wpływ na obniżenie liczby bezrobotnych w gminie.

W ramach programu Aktywizacji Zawodowej Absolwentów „ Pierwsza Praca” powstało Gminne Centrum Informacji w Lipuszu, którego zadaniem jest pomoc bezrobotnym w poszukiwaniu pracy. GCI posiada 5 komputerów z dostępem do Internetu. W GCI osoby bezrobotne mogą uzyskać pomoc w poszukiwaniu pracy, wypełnić niezbędne dokumenty podczas starania się o pracę.

GCI pomaga także rolnikom, organizuje szkolenia.

Urząd Gminy realizował wspólne programy z Wojewódzkim i Powiatowym Urzędem Pracy:

- Wojewódzki Program Wspierający Rozwój Gospodarczy i Tworzenie Miejsc Pracy w oparciu o wykorzystanie Tradycji i Zasobów Przyrodniczych Regionu „Gryf”
- Pomorski Program Odnowy Wsi
- Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich
- Moja Gmina w Unii Europejskiej.

W oparciu o te programy: staże absolwenckie odbyło 8 osób
nauka zawodu 3 osób
roboty interwencyjne 1 osoba
roboty publiczne 5 osób

6. Finanse gminy

Dochodami budżetu gminy są dochody własne, udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (39,34 % wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych zamieszkałych na terenie gminy i 6,71 % podatków od osób prawnych), subwencja ogólna, dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej zlecone gminie oraz inne zadania zlecone ustawami. W dochodach własnych istotna jest wielkość podatku rolnego, podatku od środków transportowych, podatku leśnego oraz podatku od nieruchomości. Jednak wpływy z podatku od środków transportowych, z podatku leśnego, a przede wszystkim z podatku rolnego stanowią niewielki udział dochodów ogółem. Wpływy z podatku od nieruchomości są porównywalne z przekazywanym do budżetu udziałem w podatku od osób fizycznych i prawnych stanowiących dochód budżetu państwa. Dla budżetu gminy korzystne byłoby dążenie do restrukturyzacji rolnictwa i tworzenie nowych miejsc pracy w jego otoczeniu, a także przygotowanie dogodnych warunków do osiedlania się nowych mieszkańców. Jeżeli więcej mieszkańców będzie mieć zatrudnienie poza rolnictwem, tym większe będą wpływy do budżetu gminy.

Tab. 37 Dochody budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca

ROK	DOCHÓD OGÓŁEM W ZŁ.	LICZBA MIESZKAŃCÓW	DOCHÓD NA 1 MIESZKAŃCA W ZŁ	DYNAMIKA 2001 r = 100%
2001	3 844 203,00	3 266,00	1 177,04	100,00
2002	4 454 647,00	3 299,00	1 350,30	114,72
2003	4 726 961,00	3 339,00	1 415,68	120,27
2004	5 849 040,00	3 363,00	1 739,23	147,76
2005	7 441 889,00	3 379,00	2 202,39	187,11

Tab. 38 Wydatki budżetu gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca

ROK	WYDATKI OGÓŁEM W ZŁ.	LICZBA MIESZKAŃCÓW	DOCHÓD NA 1 MIESZKAŃCA W ZŁ	DYNAMIKA 2001 r = 100%
2001	3 935 756,00	3 266,00	1 205,07	100,00
2002	4 409 850,00	3 299,00	1 336,72	110,92
2003	5 761 223,00	3 339,00	1 725,43	143,18

2004	5 808 627,00	3 363,00	1 727,51	143,35
2005	7 643 731,00	3 379,00	2 262,13	187,72

7. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> -Wysokie walory środowiska naturalnego - Lesistość, zasoby drewna i runa -Atrakcyjne tereny turystyczne -Wdzydzki Park Krajobrazowy wraz otuliną -Tereny Chronionego Krajobrazu -Nieskażony teren -Rozwijające się małe przedsiębiorstwa -Budująca się oczyszczalnia, kanalizacja i wodociąg I etap 	<ul style="list-style-type: none"> - Słabo rozwinięta infrastruktura drogowa - Wysokie bezrobocie - Brak ofert pracy dla młodzieży - Zły stan dróg i chodników - Brak ścieżek rowerowych i pieszych - Brak infrastruktury turystycznej - Niska bonitacja gleb - Niskie dochody mieszkańców - Niskie dochody własne gminy - Brak systemu segregacji odpadów - Słaba infrastruktura techniczna gminy - Brak inwestorów - Brak planu zagospodarowania przestrzennego gminy - Niepełna infrastruktura oświatowa - Brak mieszkań socjalnych

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości - Spadek bezrobocia - Kapitał zewnętrzny - Rozwój turystyki w tym agroturystyki - Promocja terenów rekreacyjnych - Tanie kredyty długoterminowe - Rozwój przemysłu drzewego 	<ul style="list-style-type: none"> - Wzrost bezrobocia - Niestabilne prawo - Wyprzedaż gruntów - Ubożenie społeczeństwa - Nowe zadania przy braku środków finansowych - Niestabilna sytuacja polityczna i ekonomiczna

- Wzrost aktywności społecznej	- Zagrożenie likwidacją linii PKP
- Otwarcie europejskiego rynku pracy	

III. Zadania polegające na poprawie sytuacji na obszarze gminy Lipusz.

1. Zakres zadań oraz planowany harmonogram wdrażania ich został opracowany w oparciu o STRATEGIĘ GMINY LIPUSZ.
2. Z uwagi na to, iż makrostrukturalne użytkowanie obszaru gminy Lipusz w 70% to lasy, grunty orne 15,86 % oraz gęstość zaludnienia wynosząca ca 30 osób/km² – najsłabiej zaludniony obszar woj. pomorskiego ma znaczny wpływ na dochody mieszkańców.

W związku z tym program polegający na poprawie sytuacji na obszarze gminy Lipusz ma wiele różnorodnych zadań do realizacji.

Przewidywane zadania inwestycyjne rozpatrywano w oparciu o :

- a/ zmiany w strukturze gospodarczej gminy
- b/ zmiany w sposobie użytkowania terenu
- c/ rozwój systemu komunikacji i infrastruktury
- d/ poprawa stanu środowiska naturalnego
- e/ poprawa stanu środowiska kulturowego
- f/ poprawa warunków i jakości życia mieszkańców.

3. Lista zadań wg przyjętej hierarchii ważności.

Poniższy wykaz i podział zadań inwestycyjnych ma zapewnić możliwie optymalny rozwój społeczno-gospodarczy gminy nie powodując degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Zadania przyjęte do realizacji w 2006 roku automatycznie znajdują się na liście zadań do realizacji

Realizacja pozostałych zadań inwestycyjnych jest możliwa po pozyskaniu środków Unii Europejskiej (np. ZPORR) i zakwalifikowano je do realizacji na lata 2007-2013.

Tab. 39 Lista zadań wg przyjętej hierarchii ważności skala 1-5 /1 najwyższa 5 najniższa/

L.p.	Nazwa zadania	Ocena (suma punktów)
1.	Budowa oczyszczalni ścieków i I etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej – aglomeracja Lipusz	1
2.	Budowa II etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej wraz ze stacją uzdatniania wody – aglomeracja Lipusz	2
3.	Budowa Zespołu Szkół w Lipuszu – dokończenie inwestycji –szatnie, pomieszczenia pomocnicze, wyjście ewakuacyjne oraz blok żywieniowy	1
4.	Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Lipuszu	1
5.	Budowa drogi Lipusz – Gostomko na odcinku od drogi krajowej wraz z mostem	2
6.	Budowa drogi: a/ Tuskowy – Śluza b/ Lipusz – Płocice c/ Lipusz – Borowiec d/ Lipusz - Bałachy	3 2 3 3
7.	Budowa chodników : Lipusz – Papiernia, Lipusz – Skoczkowo	2
8.	Budowa dróg osiedlowych na terenie gminy : a/ w Gostomku b/ w Śluzie c/ w Lipuszu	4 4 2
9.	Remont budynku remizy OSP w Lipuszu	2
10.	Remont kapitalny budynku po Szkole Podstawowej w Lipuszu przy ul. Wybickiego	2
11.	Remont budynków mieszkalnych (komunalnych) / przy ul. Pocztowej w Lipuszu/	3
12.	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Tuszkowach	2

13.	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Gostomku	1
14.	Remont i adaptacja budynku po siedzibie UG na cele : schronisko turystyczne wraz z zapleczem sportowym	5
15.	Budowa drogi asfaltowej wraz z pętlą w Szklanej Hucie	2
16.	Budowa świetlicy w Szklanej Hucie	3
17.	Budowa świetlicy w Płocicach	3
18.	Modernizacja dróg gminnych	3
19.	Budowa ujęcia wody w Śluzie /dla działek rekreacyjnych/	5
20.	Remonty i budowa chodników w Lipuszu	2
21.	Zagospodarowanie terenów przy Zespole Szkół w Lipuszu	1
22.	Modernizacja kompleksu sportowo – rekreacyjnego w Lipuszu	4
23.	Przejście przez rzekę do Zespołu Szkół w Lipuszu	5
24.	Utworzenie kompleksu wypoczynkowo – rekreacyjnego nad jez. Duże Skrzynki	5
25.	Zagospodarowanie kościoła poewangelickiego na obiekt kultury	5
26.	Zagospodarowanie placu przy kościele poewangelickim	5
27.	Zagospodarowanie szlaków wodnych na terenie gminy	5
28.	Wytyczanie i budowa ścieżek rowerowych i pieszych na terenie gminy	5
29.	Modernizacja pola biwakowego w Lipuszu	5
30.	Budowa budynku socjalnego	1
31.	Modernizacja i rozbudowa oświetlenia	3
32.	Miejsca spotkań mieszkańców i rekreacji na terenie gminy	5
33.	Budowa świetlicy w Gostomku	5
34.	Realizacja gminnego planu gospodarki odpadami	2
35.	Zagospodarowanie centrum wsi Lipusz	5

3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3
3

IV. Realizacja zadań i projektów.

1. Planowane inwestycje w okresie 2006 – 2007. Plan finansowy.

Tab. 40 Nakłady inwestycyjne przewidziane do realizacji na lata 2006 – 2007

L.p.	Symbol zadania	Nazwa zadania (zew. źródło finansowania)	Rozpoczęcie / planowane zakończenie zadania	Aktualna wartość zadania tyś.zł	Nakłady w latach w tys. zł					
					2006		2007		po 2007	
					Środek i własne	Środek i zew.	Środek i własne	Środek i zew.	Środek i własne	Środek i zew.
1.	90001 gospodarka ściekowa i ochrona wód 01010 infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi	Budowa oczyszczalni ścieków i I etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej – aglomeracja Lipusz	2005/2007	3760,6	383,0	3377,6				
2.	90001 gospodarka ściekowa i ochrona wód 01010 infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi	Budowa II etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej wraz ze stacją uzdatniania wody – aglomeracja Lipusz	2008/2010	8853,5			500,0	1500,0	2056,5	4797,0
3.	80101 szkoły podstawowe	Budowa Zespołu Szkół w Lipuszu – dokończenie inwestycji – szatnie, pomieszczenia pomocnicze, wyjście ewakuacyjne oraz blok żywieniowy	2007/2009	1810,1			250,0	750,0	202,5	607,6
4.	80101 szkoły podstawowe	Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Lipuszu	2007/2009	1435,9	-	-	-	1000,0	-	435,9

Zewnętrzne źródła finansowania: 1) Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego ZPORR, 2) Sektorowe Programy Operacyjne, 3) Fundusze Ochrony Środowiska, 4) budżet państwa, 5) Mechanizm Norweski, 6) Europejski Obszar Gospodarczy

Powyższe zadania realizowane będą tylko w przypadku finansowania ze środków strukturalnych Unii Europejskiej, EKO Funduszu i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska (zad.1 i 2). Zadania posiadają pozwolenie na budowę (3 i 4) bądź prowadzone jest postępowanie administracyjne zmierzające do uzyskania takiego pozwolenia.

2. Planowane inwestycje w okresie 2007– 2013.

Tab. 41 **Planowane inwestycje w latach 2007– 2013**

L.p.	Symbol zadania	Nazwa zadania
1	60016 – Drogi publiczne gminne	Budowa drogi Lipusz – Gostomko
2	60016 – Drogi publiczne gminne	Budowa drogi Tuskowy – Śluza
3	60016 – Drogi publiczne gminne	Budowa drogi Lipusz – Płocice
4	60016 – Drogi publiczne gminne	Budowa drogi Lipusz – Borowiec
5	60016 – Drogi publiczne gminne	Budowa chodników: Lipusz – Papiernia, Lipusz – Skoczkowo
6	60017 – Drogi wewnętrzne	Budowa dróg osiedlowych na terenie gminy: a) w Gostomku b) w Śluzie c) w Lipuszu
7	75412 – Ochotnicze straże pożarne	Remont budynku remizy OSP w Lipuszu
8	75023 – Urząd Gminy	Remont kapitalny budynku po Szkole Podstawowej w Lipuszu przy ul. Wybickiego na cele : administracyjne
9	70095 – Pozostałą działalność	Remont budynków mieszkalnych (komunalnych): / przy ul. Pocztowej w Lipuszu/
10	01010 – Infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Tuskowach
11	01010 - Infrastruktura wodociągowa i sanitacyjna wsi	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Gostomku
12	55001 – Schroniska turystyczne	Remont i modernizacja budynku po siedzibie UG przy ul. Derdowskiego w Lipuszu na cele zaplecza sportowego i schroniska turystycznego

Oprócz zadań wymienionych powyżej w okresie 2007-2013r. realizowane będą również te zadania, które rozpoczęto w okresie wcześniejszym, a nie zakończono jak również wymienione w tab.39 w miarę posiadanych środków finansowych . Nie określono też dokładnych ram czasowych inwestycji. Podany zasób informacji ograniczono do podania tytułów poszczególnych zadań i tym samym podania ogólnego ich zakresu rzeczowego.

V. Powiązania projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy i województwa.

Dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców zmusza do podejmowania działań pozwalających czerpanie dochodów z pozarolniczych źródeł dochodu.

W tym celu realizacji projektów gmina będzie inicjować i promować wykorzystanie unijnych środków na rozwój infrastruktury oraz wspierać lokalne społeczności (sołectwa) w podejmowaniu przez nich działań w ramach Odnowy Wsi.

Najważniejsze priorytety, cele strategiczne realizowane w stosunku do Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego to:

Priorytet I.KONKURENCYJNOSĆ

Cel strategiczny 1. Lepsze warunki dla przedsiębiorczości i innowacji

Cel strategiczny 2. Wysoki poziom edukacji i nauki

Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne

Cel strategiczny 4. Efektywna strefa publiczna

Cel strategiczny 5. Silna pozycja Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim

Priorytet II. SPÓJNOŚĆ

Cel strategiczny 1. Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

Cel strategiczny 2. Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo

Cel strategiczny 3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Cel strategiczny 4.Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia

Priorytet III. DOSTĘPNOŚĆ

Cel strategiczny 1. Efektywny i bezpieczny system transportowy

Cel strategiczny 2. Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej teleinformatycznej

Cel strategiczny 3. Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych

Cel strategiczny 4. Zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego

VI. Oczekiwane wskaźniki osiągnięć Planu Rozwoju Lokalnego.

Tab.42 Wskaźniki osiągnięć PRL.

Lp.	Nazwa zadania	Wskaźniki osiągnięć		
		Produktu	Rezultatu	Oddziaływania
1	Budowa oczyszczalni ścieków i I etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej – aglomeracja Lipusz	- oczyszczalnia ścieków; - kanalizacja sanitarna; - sieć wodociągowa;	- likwidacja szamb; - wykonanie przyłączy kanalizacyjnych; - wykonanie przyłączy wodociągowych; - podłączenie do w/w sieci ok. 50% sołectwa Lipusz	- ochrona zlewni rzeki Wdy; - poprawa jakości życia mieszkańców; - poprawa jakości spożywanej wody; - poprawa jakości produkowanej żywności; - poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
2	Budowa II etapu sieci kanalizacji sanitarnej, przepompowni ścieków oraz sieci wodociągowej wraz ze stacją uzdatniania wody – aglomeracja Lipusz	-kanalizacja sanitarna pozostałej części wsi Lipusz, Bałachy, Lipuska Huta, Papiernia;	- likwidacja szamb; - wykonanie przyłączy kanalizacyjnych; - wykonanie przyłączy wodociągowych;	- ochrona zlewni rzeki Wdy; - poprawa jakości życia mieszkańców; - poprawa jakości spożywanej wody; - poprawa jakości produkowanej żywności; - wzrost atrakcyjności turystycznej; - poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
3	Budowa Zespołu Szkół w Lipuszu – dokończenie inwestycji –szatnie, pomieszczenia pomocnicze, wyjście ewakuacyjne oraz blok żywieniowy	-budowa bloku żywieniowego dla wszystkich uczniów szkoły - główne wejście do Zespołu Szkół; - dodatkowe pomieszczenia m.in. szatnie	-poprawa warunków nauki w Zespole Szkół w Lipuszu; - poprawa komunikacji	-objęcie dożywianiem uczniów szkoły w Lipuszu; - podwyższenie poziomu nauczania; - poprawa bezpieczeństwa;
4	Budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Lipuszu	- sala gimnastyczna o pow. 550 m2; -korzystniejsze warunki w prowadzeniu zajęć;	-poprawa warunków nauki w Zespole Szkół w Lipuszu; -integracja mieszkańców;	-zwiększenie atrakcyjności wsi; - podwyższenie poziomu nauczania; - poprawa bezpieczeństwa;
5	Budowa drogi Lipusz – Gostomko	3 km drogi o nawierzchni ulepszonej	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
6	Budowa drogi Tuskowy – Śluza	5 km drogi o nawierzchni ulepszonej	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
7	Budowa drogi Lipusz – Płocice	5 km drogi o nawierzchni ulepszonej	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia

				mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
8	Budowa drogi Lipusz – Borowiec	4 km drogi o nawierzchni ulepszonej	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
9	Budowa chodników : Lipusz – Papiernia, Lipusz – Skoczkowo	6 km chodnika	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
10	Budowa dróg osiedlowych na terenie gminy : a/ w Gostomku b/ w Śluzie c/ w Lipuszu	10 km dróg	- odprowadzenie wód opadowych; - poprawa komunikacji	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; - poprawa warunków życia mieszkańców; - poprawa bezpieczeństwa; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
11	Remont budynku remizy OSP w Lipuszu	-modernizacja obiektu	-integracja mieszkańców; -poprawa warunków pracy;	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; -zmniejszenie kosztów eksploatacji –ogrzewanie itp. - poprawa bezpieczeństwa;
12	Remont kapitalny budynku po Szkole Podstawowej w Lipuszu przy ul. Wybickiego na cele administracyjne	-modernizacja obiektu	-poprawa warunków pracy; - poprawa dostępności dla mieszkańców gminy	- zwiększenie atrakcyjności wsi; -zmniejszenie kosztów eksploatacji –ogrzewanie itp.
13	Remont budynków mieszkalnych komunalnych : / przy ul. Pocztovej w Lipuszu/	-remonty budynków	-integracja mieszkańców; -poprawa warunków życia mieszkańców;	- poprawa jakości życia mieszkańców; -zmniejszenie kosztów eksploatacji; - poprawa bezpieczeństwa;
14	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Tuszkowach	Wykonanie dodatkowego ujęcia wody, zwiększenie stacji uzdatniania wody, budowa wodociągu ok. 2 km	- podłączenie do wodociągu ok. 30 gospodarstw domowych;	- poprawa jakości życia mieszkańców; - poprawa jakości spożywanej wody; - poprawa jakości produkowanej żywności; - wzrost atrakcyjności turystycznej; -poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
15	Modernizacja stacji ujęcia wody wraz z budową wodociągu w Gostomku	Wykonanie dodatkowego ujęcia wody, modernizacja stacji uzdatniania wody, budowa wodociągu ok. 5 km	- podłączenie do wodociągu ok. 10 gospodarstw domowych; - podłączenie do wodociągu ok. 150 działek letniskowych;	- poprawa jakości życia mieszkańców; - poprawa jakości spożywanej wody; - poprawa jakości produkowanej żywności; - wzrost atrakcyjności turystycznej;

				-poprawa atrakcyjności inwestycyjnej
16	Remont i adaptacja budynku po siedzibie UG na cele : schronisko turystyczne wraz z zapleczem sport.	-modernizacja obiektu	-integracja mieszkańców; -poprawa informacji turystycznej; - stworzenie bazy noclegowej;	- zwiększenie atrakcyjności turystycznej; -zmniejszenie kosztów eksploatacji –ogrzewanie itp.
17	Budowa budynku socjalnego	- budynek socjany	mieszkania dla pogorzalców	- poprawa jakości życia mieszkańców;

VII. System wdrażania.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Lipusz jest realizowany w oparciu o system wdrażania pomocy strukturalnej Unii Europejskiej. Gminy korzystające ze środków finansowych funduszy strukturalnych UE są zobowiązane przestrzegać zasady i procedury wspólnotowe, które zostały określone w Rozporządzeniu z dnia 21 czerwca 1999 r.

Nr 1260/1999 wprowadzającym ogólne przepisy odnośnie funduszy strukturalnych oraz rozporządzeniach odnoszących się do poszczególnych funduszy strukturalnych.

Poszczególne projekty będą wprowadzone w oparciu o zasady wydatkowania środków wg źródeł ich pochodzenia. W niektórych sytuacjach może to oznaczać, że podmiot korzystający z różnych źródeł finansowania będzie musiał sprostać wielu wymaganiom formalnym. Dotyczy to w szczególności odmiennych zasad wykorzystania środków pochodzących ze źródeł krajowych oraz unijnych.

Instytucja Zarządzająca Planem Rozwoju Lokalnego Gminy Lipusz

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Planu Rozwoju Lokalnego będzie pełnił Wójt Gminy Lipusz. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje między innymi:

- ustalenie szczegółowych zasad i kryteriów realizacji PRL,
- zapewnienie zgodności realizacji Planu z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu,
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Planu,
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Planu, zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach,
- w uzasadnionych przypadkach przygotowywanie zmian Planu Rozwoju Lokalnego,
- dokonanie oceny ex-post po zakończeniu realizacji Planu.

Dla właściwej oceny Instytucja Zarządzająca może tworzyć grupy robocze, korzystać z opinii niezależnych ekspertów lub usług innych instytucji.

Urząd Gminy w Lipuszu jako instytucja wdrażająca PRL jest odpowiedzialny za:

- kreowanie, przyjmowanie i składanie wniosków aplikacyjnych od instytucji podległych - beneficjentów pomocy,

- kontrolę formalną składanych wniosków, ich zgodności z procedurami i zapisami Planu,
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów,
- przedstawienie Radzie Gminy informacji z realizacji PRL - 1 raz w roku

VIII. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej.

1. System monitorowania PRL

Monitoring PRL polegał będzie głównie na kontroli realizacji zadań inwestycyjnych, projektów rozwojowych oraz planowanych wskaźników produktów i rezultatów poszczególnych inwestycji. Monitoring odnosi się głównie do zadań realizowanych w ramach WPI. Rola monitoringu sprowadza się do:

- oceny postępu realizacji konkretnych projektów inwestycyjnych a przez to stanu realizacji Wieloletnich Planów Inwestycyjnych Gminy,
- weryfikacji zgodności uzyskanych produktów, rezultatów i osiągnięć z założonymi celami,
- korygowania działań, w tym strategii jeśli nie przynoszą zamierzonych efektów lub jeśli nastąpią zmiany w otoczeniu obszaru objętego Planem Rozwoju Lokalnego,
- oceny efektywności wykorzystania posiadanych środków pieniężnych,
- wczesnej diagnozie trudności mogących mieć wpływ na realizowane inwestycje, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Przyjmuje się, iż ocenę efektów inwestycji prowadzić będą stanowiska ds. planowania przestrzennego i inwestycji oraz ochrony środowiska Urzędu Gminy w Lipuszu.

Monitoring ma polegać m.in. na przygotowaniu okresowych, rocznych oraz końcowych raportów w trakcie trwania inwestycji. Realizacja tych zadań kontrolowana będzie również przez właściwe jednostki Urzędu Wojewódzkiego oraz inne instytucje zaangażowane w realizację konkretnego programu.

1. Sposoby oceny realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Ocena Planu Rozwoju Lokalnego ma służyć przede wszystkim oszacowaniu osiągnięcia wskaźników oddziaływania, czyli długotrwałych efektów poszczególnych projektów, a przez to całego Planu Rozwoju Lokalnego. Ma odpowiedzieć na pytanie o trafność planowanych/przeprowadzonych/zakończonych w odniesieniu do potrzeb, ocenić efekty i korzyści z ich wdrożenia, a także ich wpływ na kwestie horyzontalne. Dokonanie oceny jest obowiązkiem beneficjentów projektu – w odniesieniu do wielu z nich - gminy Lipusz.

Dla oceny programów, których częścią są projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej rozróżnia się następujące typy ocen:

- *ex-ante* (przed realizacją programu). Uznać można, że ocenę taką przeprowadzono na etapie przygotowywania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Gminy Lipusz. Harmonogram inwestycji sporządzono w oparciu o lokalne potrzeby oraz plany rozwojowe gminy,
- *mid-term* (w połowie okresu realizacji). W odniesieniu do Planu Rozwoju Lokalnego na rok 2006 nie przewiduje się oceny okresu realizacji, gdyż zakończenie inwestycji

zaplanowano na rok 2006. Ocena taka zostanie sporządzona w przypadku zaistnienia takiego obowiązku,

- *ex-post* (na zakończenie programu). W jej ramach przewiduje się, że po zakończeniu danego projektu – przez dwa kolejne lata, w systemie rocznym sporządzane będą raporty celem weryfikacji rzeczywistych i planowanych wskaźników oddziaływania,
- *on-going* (bieżąca). Ocenie tej podlegać będą poszczególne projekty w trakcie ich realizacji.

Raporty z oceny Planu Rozwoju Lokalnego oraz poszczególnych projektów sporządzane będą zgodnie z zaleceniami Unii Europejskiej oraz innych instytucji zaangażowanych realizację konkretnego projektu.

2. Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi.

Czynnikiem gwarantującym osiągnięcie planowanych efektów w wyniku realizacji określonych inwestycji będzie współpraca sektora publicznego z sektorem prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi. Celem samorządu będzie zaangażowanie ww. instytucji, które mogą np. zarządzać projektami po ich zakończeniu – w realizacji przedsięwzięć na zasadzie partnerstwa, a w wielu przypadkach również w roli współfinansującego określone zadanie.

3. Public relations planu rozwoju lokalnego

Główną instytucją odpowiedzialną za promocję Planu Rozwoju Lokalnego będzie Urząd Gminy w Lipuszu. Wszelkie materiały promocyjne powinny określać m.in. cele realizacji poszczególnych zadań w ramach planu, planowane wskaźniki osiągnięć oraz źródła finansowania projektów. Sposoby promocji inwestycji współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych Unii Europejskiej reguluje Rozporządzenie Komisji Europejskiej Nr 1159/2000 z dnia 30.05.2000 roku w sprawie „Zasad informowania i promocji projektów współfinansowanych z Funduszy Strukturalnych”.

Celem działań związanych z promocją Planu Rozwoju lokalnego jest dotarcie do jak najszerszej grupy beneficjentów działań podejmowanych w ramach planu a także instytucji mogących być partnerami w realizacji inwestycji. Grupami tymi są:

- Beneficjenci projektów / mieszkańcy gminy,
- Środowisko przedsiębiorców,
- Organizacje pozarządowe,
- Partnerzy społeczni.

W ramach promocji Planu Rozwoju lokalnego podejmowane będą w szczególności takie działania jak:

- Umieszczanie informacji na stronie internetowej Gminy Lipusz,
- Spotkania z potencjalnymi partnerami społeczno-gospodarczymi,
- Publikacje w prasie (w przypadku wybranych projektów).